

รายงานสรุปผลการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

หลักสูตร

“ธรรมาภิบาลกับการจัดการทรัพยากร”

ระหว่างวันที่ 28 – 30 พฤศจิกายน 2555

ณ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

ความร่วมมือระหว่าง

รายงานโดย
รีคอฟ - ประเทศไทย

สารบัญ

	หน้า
1. หลักการและเหตุผล	1
2. เนื้อหาและกระบวนการ	3
3. สรุปเนื้อหาการฝึกอบรม	
3.1 ความสำคัญของธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทรัพยากรของภาครัฐต่อประชาชน	4
3.2 ความหมายและองค์ประกอบของธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร	8
3.3 ธรรมาภิบาลกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรนิเวศป่าไม้	10
3.4 เครื่องมือของรัฐในการสร้างธรรมาภิบาลด้านการจัดการทรัพยากร	19
3.5 สรุปประเมินผลการฝึกอบรม	27
3.6 ประมวลภาพกิจกรรม	30
4. ภาคผนวก	
4.1 โครงการฝึกอบรม	32
4.2 ข่าว “กมธ.สิ่งแวดล้อมเสนออุทยาน ถอนฟ้องคดี รุกป่าก่อโลกร้อน”	36
4.3 คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง “ข้อพิพาทเกี่ยวกับการฟ้องคดีการบริหารส่วนตำบลมีหนังสือแจ้งให้รื้อถอนและย้ายออกจากพื้นที่ชายหาด”	37
4.4 คดี Oposa V Factoran	38
4.5 รายชื่อผู้เข้าร่วมฝึกอบรม	39

สรุปผลการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “ธรรมาภิบาลกับการจัดการทรัพยากร”

ความร่วมมือระหว่าง กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และ รีคอฟ – ประเทศไทย

สนับสนุนโดย โครงการป่าไม้สังคมอาเซียน

ระหว่างวันที่ 28-30 พฤศจิกายน 2555 ณ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

1. หลักการและเหตุผล

คำว่า “Governance” มีการแปลความหมายและการตีความในหลายมุมมองขึ้นอยู่กับแนวคิดพื้นฐานของผู้แปลความและการนำไปใช้ มีการให้นิยามที่ใกล้เคียงกันของคำว่า “Government” และ “Governance” จนทำให้หลายคนคิดว่าเป็นสิ่งเดียวกัน โดยเฉพาะคำว่า “Good Governance” ซึ่งใช้คำภาษาไทยว่า “ธรรมาภิบาล” ซึ่งมีความหมายกว้างๆถึงวิธีการในการใช้อำนาจที่ยึดหลักธรรมเป็นกรอบปฏิบัติ แต่เมื่อพูดถึงการใช้อำนาจคนส่วนมากจึงตีความเพียงแค่การปกครองที่ดีของรัฐบาลเท่านั้น การตีความอย่างกว้างๆนี้เองทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการต่างๆ เกิดความไม่ชัดเจนถึงบทบาทหน้าที่ และอำนาจของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร เนื่องจากมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย และหลายระดับ ทั้งผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารโครงการหรือองค์กร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการระดับสูง ระดับกลาง เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในชุมชน รวมถึงประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องของหลักการบริหารจัดการ และองค์ประกอบที่จะสร้างให้เกิดระบบที่จะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด คือความเป็นธรรม สุจริต มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสังคมเป็นสุข ดังนั้นหากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีความเข้าใจ ถึงความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การมีธรรมาภิบาล รวมไปถึงรู้จักหลักการและองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการมีธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานของตนในทุกระดับ อาจช่วยลดสาเหตุของความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรของประเทศไทยก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งมีความซับซ้อนของสังคมและกลไกการขับเคลื่อนทางสังคมทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่น เช่นเดียวกันกับการขับเคลื่อนในระดับโลกภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาคป่าไม้ถูกนำไปเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วยเหตุที่ว่าป่าไม้เป็นเงื่อนไขที่ทั้งเพิ่มและดูดซับคาร์บอน เมื่อกลไกเรดด์พลัสได้ถูกนำมาใช้เพื่อขับเคลื่อนมาตรการในการลดคาร์บอน โดยที่กลไกเรดด์พลัสเองก็มีองค์ประกอบสำคัญด้านการสร้างแรงจูงใจที่เชื่อกันว่าหากชุมชนที่มีการจัดการป่าไม้ได้รับแรงจูงใจที่เป็นผลตอบแทนในรูปแบบของการสนับสนุน หรือใช้กลไกทางการตลาดสนับสนุนให้เกิดการจัดการป่าที่ดี การสนับสนุนนี้จึงเสี่ยงไม่ได้ต่อการแบ่งผลประโยชน์ ดังนั้นการสร้างธรรมาภิบาลในการจัดการป่าไม้จะช่วยให้เกิดการบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

ดังนั้น รีคอฟ-ประเทศไทย กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ภายใต้การสนับสนุนของโครงการเครือข่ายป่าไม้สังคมอาเซียน – ASFN จึงร่วมกันจัดการอบรมเรื่อง “ธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร” ระหว่างวันที่ 28-30 พฤศจิกายน 2555 ณ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) สร้างความเข้าใจแนวคิดและความสำคัญของหลักการธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร
- 2) ให้ทราบความหมายขององค์ประกอบต่างๆของธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร และ
- 3) พัฒนาทักษะและเครื่องมือในการสร้างธรรมาภิบาลของการทำงานเพื่อการจัดการทรัพยากรให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

การอบรมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้นจำนวน 34 คน จำแนกเป็นเพศหญิง 19 คน และเพศชาย 15 คน มาจาก 5 หน่วยงาน ได้แก่ กรมป่าไม้ 21 คน กรมอุทยานแห่งชาติฯ 7 คน องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก 3 คน องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ 2 คน และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 1 คน ตามลำดับ

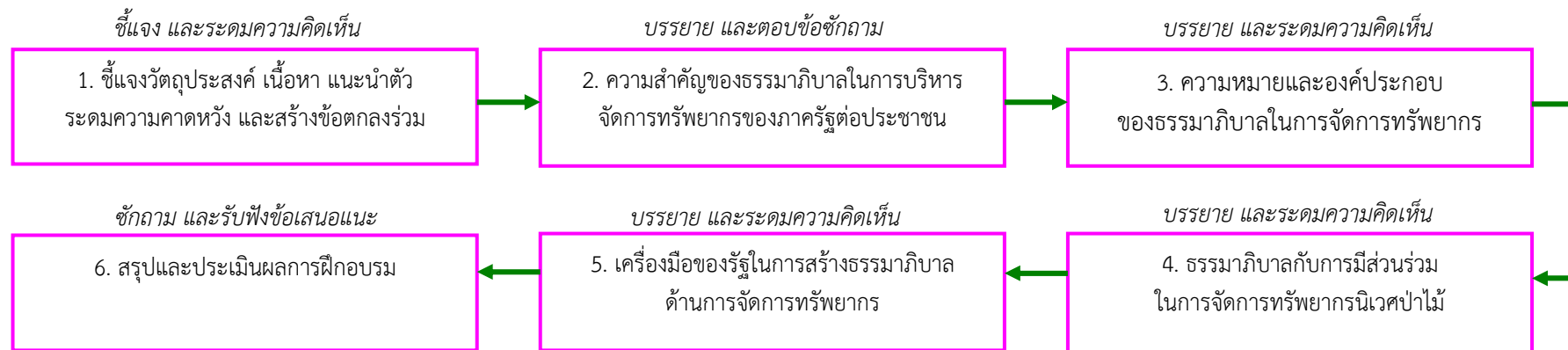
จากการระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมก่อนการฝึกอบรม สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

- ความคาดหวังต่อการฝึกอบรม ได้แก่ ต้องการมีความรู้เรื่องธรรมาภิบาล (ความหมาย และองค์ประกอบ) มากขึ้น, เรียนรู้เรื่องเครื่องมือปฏิบัติงานด้านธรรมาภิบาล, มีความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม, เข้าใจข้อกฎหมายในการจัดการทรัพยากร และ การได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
- ข้อตกลงร่วมในการฝึกอบรม ได้แก่ อยู่ร่วมกันตลอดการฝึกอบรม, ปิดเสียงโทรศัพท์ เปิดเป็นระบบสั่นแทน, และมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม เช่น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการจะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย การบรรยายหลักการ และแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การแบ่งกลุ่มย่อยระดมสมอง บทบาทสมมติ และการอภิปราย

สาระสำคัญของการอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

2. เนื้อหา และกระบวนการ

ภาพที่ 1 เนื้อหา กระบวนการ และเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

3. สรุปผลการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

3.1 ความสำคัญของธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทรัพยากรของภาครัฐต่อประชาชน

โดย ผศ.กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ. กมลทิพย์ บรรยายประกอบการนำเสนอให้เห็นธรรมาภิบาลของภาครัฐในการบริหารราชการทั่วไปของประเทศไทย โดยแสดงให้เห็นถึงที่มา หลักการ และเป้าหมายของการบริหารราชการในภาพกว้าง ในการบรรยายเรื่องความสำคัญของธรรมาภิบาลของรัฐ สรุปเป็นประเด็นดังนี้

ทำไมธรรมาภิบาลจึงสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรของภาครัฐต่อประชาชน

- 1) เพราะทรัพยากรที่มีอยู่เป็นของชาติ เป็นของส่วนรวม เป็นทรัพยากรของทุกคน ซึ่งหมายถึงทุกคนต้องได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบและทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบต่อทรัพยากรนั้น
- 2) การจัดการทรัพยากรของภาครัฐ จึงต้องเป็นการจัดการกระจายประโยชน์อย่างเท่าเทียม และทั่วถึง ซึ่งก็คือ ความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรนั่นเอง
- 3) หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการหนึ่งที่ภาครัฐใช้ในการบริหารจัดการที่ดี เพื่อนำไปสู่การสร้างความเป็นธรรมและลดความขัดแย้ง
- 4) เพราะการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นได้นั้น ต้องสร้างให้เกิดขึ้นด้วยการมีคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงานของบุคลากรของรัฐ
- 5) เพราะการพัฒนาประเทศที่ผ่านมามีปัญหาที่ทำให้เกิดการขาดศรัทธาต่อการทำงานของภาครัฐ กล่าวคือ เนื่องจากผลการพัฒนาประเทศที่ขาดสมดุล ไม่เป็นธรรม และเกิดปัญหาวิกฤตต่างๆ การจัดโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการจึงไม่เอื้อให้เกิดการทำงานอย่างโปร่งใส พอดี และพอประมาณ สภาพจริยธรรมและมาตรฐานทางวิชาชีพตกต่ำ
- 6) เพราะมีการใช้ทวิมาตรฐาน (การมีสองมาตรฐาน) ซึ่งนำไปสู่ผลงานที่ด้อยคุณภาพ การเลือกปฏิบัติ และความเสื่อมขององค์กร, ขาดการตรวจสอบถ่วงดุลที่เหมาะสม ส่งผลให้การทำงานผิดพลาดและมีการทุจริตคอร์รัปชัน เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ระยะสั้น ที่ส่งผลเสียหายระยะยาว

รัฐได้เห็นความสำคัญของธรรมาภิบาลจึงมีการนำไปใช้และได้ตราไว้ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารราชการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ในปีพุทธศักราช 2542 (รวบรวมโดย อธิษฐาน อรุณะภักดิ์ และสหาย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542) ซึ่งกล่าวถึงระเบียบในการปฏิบัติราชการที่แสดงถึงหลักการมีธรรมาภิบาลว่า

“ ควรกำหนดนโยบาย และวางระเบียบปฏิบัติราชการ เพื่อให้การจัดระเบียบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักกฎหมายและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้สังคมสามารถมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในระบบบริหารกิจการดังกล่าว ด้วยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและให้โอกาสตรวจสอบได้ ตลอดจนขยายการให้บริการภาครัฐไปสู่ประชาชนอย่างรวดเร็วทั่วถึงและเป็นธรรม ”

ซึ่งตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ได้ ระบุถึงหลักสำคัญ 6 ประการ คือ 1) นิติธรรม 2) คุณธรรม 3) ความโปร่งใส 4) ความมีส่วนร่วม 5) ความรับผิดชอบ และ 6) ความคุ้มค่า

หรือตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้แสดงให้เห็นว่าต้องใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารบ้านเมืองว่า

“โดยที่มีการปฏิรูประบอบราชการ เพื่อให้การปฏิบัติงานของส่วนราชการตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศและให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งการบริหารราชการและการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการนี้ ต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกินความจำเป็น และประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ รวมทั้งมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ และเนื่องจากมาตรา 3/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 บัญญัติให้การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติราชการและการสั่งการให้ส่วนราชการและข้าราชการปฏิบัติราชการเพื่อให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีกระทำโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้”

เป้าหมายของพระราชกฤษฎีกา 7 ประการ ได้แก่ 1) เกิดประโยชน์สุขของประชาชน 2) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ 3) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ 4) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติที่เกินความจำเป็น 5) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ 6) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ และ 7) มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

- สังคมประชาธิปไตยยุคใหม่ต้องการให้ภาครัฐ มีธรรมาภิบาล โดยความเป็นธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับ

1. ความสุจริต ซัดเจน และโปร่งใส (Honesty & Transparency)
2. ความพร้อมรับผิดชอบ (Accountability)
3. คุณธรรม จริยธรรมและมโนสุจริต (Integrity)
4. การมีส่วนร่วม (Participation)
5. มีความเท่าเทียมกันในสังคมและเป็นธรรม (Equity and Fairness)

- หลักคิด และหลักการของธรรมาภิบาล แบบกว้างๆคือ

ธรรมาภิบาล = ระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

governance (การอภิบาล) = วิธีการใช้อำนาจเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร

good governance (ธรรม + อภิบาล = ธรรมาภิบาล) = วิธีการที่ดีในการใช้อำนาจ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร

ปรัชญาและหลักการที่ดีสำหรับการบริหารภาครัฐที่มีธรรมาภิบาล

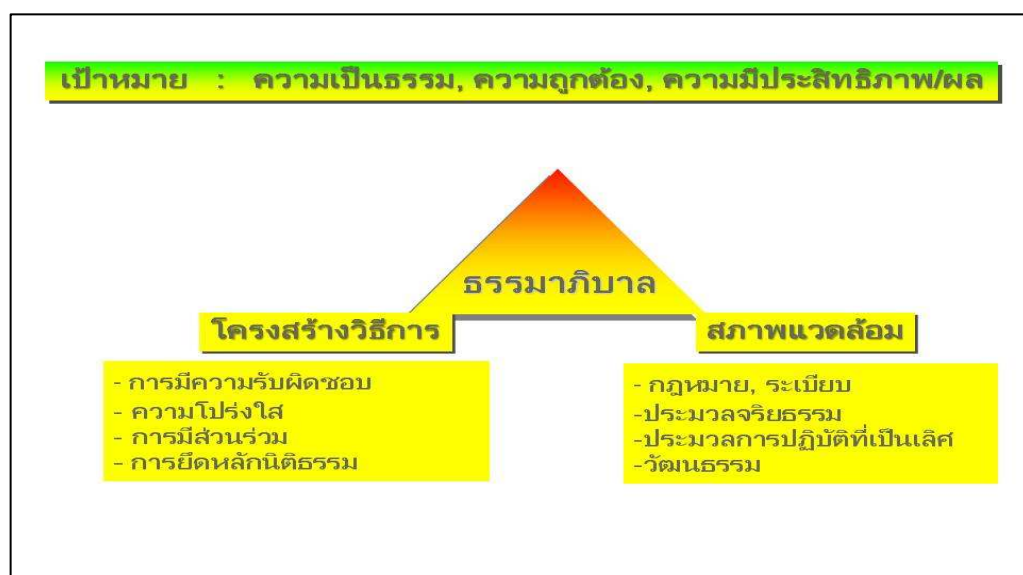
- หลักความโปร่งใส (Transparency)
 - เน้นการบริหารราชการอย่างซื่อสัตย์สุจริต ซัดเจน (Predictability)
 - เปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัย
 - บริหารราชการที่ซัดเจน และเปิดเผย
- หลักความพร้อมรับผิดชอบ (Accountability) ต่อการตัดสินใจสาธารณะ
 - เน้นความเป็นมืออาชีพ การยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศชาติมี Integrity
- หลักยุติธรรม (Fairness)

- เน้นการกำหนดนโยบายและการให้บริการสาธารณะโดยไม่เลือกปฏิบัติ
- เน้นพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน มีการกระจายบริการสาธารณะอย่างเป็นธรรม
- กำหนดกติกาเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม
- บริหารราชการอย่างคุ้มค่า มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- หลักการมีส่วนร่วม (Public Participation)
 - เน้นการกำหนดนโยบายและการให้บริการสาธารณะโดยเปิดเผย เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมในกระบวนการรับรู้ เรียนรู้ ให้ข้อเสนอแนะ การรับฟังความคิดเห็น การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง และร่วมตัดสินใจ มีการกำหนดแนวทางกฎหมาย และมีโครงสร้างระบบการบริหาร และข้าราชการที่พร้อมและเข้าใจการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม
- หลักสังคมประชาธิปไตย ที่เคารพสิทธิ และความเท่าเทียมกัน (Equity) ของประชาชน
 - เน้นหลักการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน การจัดบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและมีคุณค่า ปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ

สรุปในภาพรวมถึงความหมายของธรรมาภิบาลภาครัฐ อาจหมายถึง “การกำหนดหลักการ กติกา และกลไกที่มีระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและเหมาะสมในตัวเอง (Self governance) ซึ่งรวมถึงการจัดโครงสร้าง ระบบการบริหารงาน ขั้นตอนกระบวนการทำงาน มาตรฐานการบริหารภาครัฐ ความรับผิดชอบ ต่อสาธารณะ ของผู้ที่เกี่ยวข้องสำคัญๆ ในการบริหารจัดการและดำเนินงานขององค์กรในภาครัฐยุคใหม่ สร้างความมั่นคงในสังคม และเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมีเสถียรภาพ มีคุณค่า เป็นกลไกที่น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับของสังคม”

ในการบริหารราชการ แนวคิดในการใช้ธรรมาภิบาลเกิดจาก

- ปัญหาต่างๆ ของภาครัฐ
- ความจำเป็นที่ต้องสร้างสังคมเสถียรภาพ
- สังคมต้องการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจต่างๆ ในสังคมใหม่ ได้แก่ รัฐและเอกชน, รัฐ และประชาสังคม และเอกชนและประชาสังคม

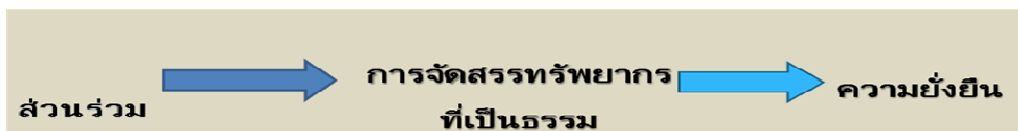

ดังนั้นการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารราชการ ก็เพื่อเป้าหมายของการบริหารจัดการที่ดี กล่าวคือ

- 1) ต้องมีความเป็นธรรม (equity) การที่กลุ่มต่างๆ ได้ทุกอย่างที่ควรจะได้ เช่น ความเป็นธรรมในกระบวนการตัดสินใจ และความเป็นธรรมในผลการตัดสินใจ
- 2) ต้องมีความสุจริตไม่ผิดไปจากความถูกต้อง (integrity)
- 3) ต้องมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล (efficiency & effectiveness)

โครงสร้างและวิธีบริหารจัดการของภาครัฐ

- 1) มีความรับผิดชอบ (Accountability)
 - มีหลักฐาน ตรวจสอบได้
 - รู้ตัวกัน รู้เรื่อง รู้ผล
 - รับผล
 - ความรับผิดชอบทางการเมือง, ทางสังคม, ทางวิชาชีพ, ทางกฎหมาย
- 2) มีความโปร่งใส (Transparency)
 - ในตัวผู้ใช้อำนาจ
 - ในกระบวนการตัดสินใจ : กฎหมาย
 - ข้อมูลข่าวสาร
 - สื่อมวลชน / ประชาสังคม
- 3) มีส่วนร่วมที่เหมาะสม (Participation)
 - การมีส่วนร่วมนำมาซึ่งความโปร่งใส / ความรับผิดชอบ

- 4) ยึดหลักนิติธรรม (Rule of law)
 - รัฐ - ประชาชน เคารพกฎหมาย
 - มีศาลที่เป็นอิสระ

เมื่อรวมองค์ประกอบของธรรมาภิบาล และหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี ในการใช้อำนาจในการปกครองของรัฐ ควรจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

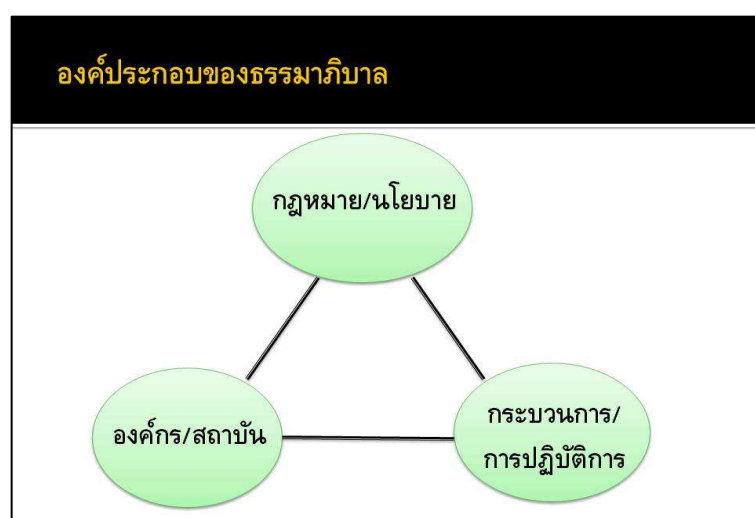
1. เป้าหมาย: การจัดสรรทรัพยากรที่สมดุลและเป็นธรรม
2. โครงสร้างและกระบวนการ:
 - ความมีส่วนร่วม (Participation)
 - ความรับผิดชอบ (Accountability)
 - ความโปร่งใส (Transparency)
 - ความสุจริต (Integrity)
3. สาระสำคัญ: ผลที่เกิดขึ้นต่อคนในสังคมโดยรวม อันได้แก่ การพัฒนาที่สมดุล

3.2 ความหมายและองค์ประกอบของธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร

โดย ดร.สุรินทร์ อ้นพรม คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ดร.สุรินทร์ ได้นำเสนอความหมายและองค์ประกอบของธรรมาภิบาล ที่หลายหน่วยงานได้นิยามขึ้นตามบริบทของเป้าหมาย และองค์กรที่นำไปใช้ ซึ่งมีมากมาย โดยในที่นี้ได้รวบรวมประเด็นที่สอดคล้องกันไว้เป็นข้อตกลงเบื้องต้นถึงลักษณะของ “ธรรมาภิบาล” ว่า

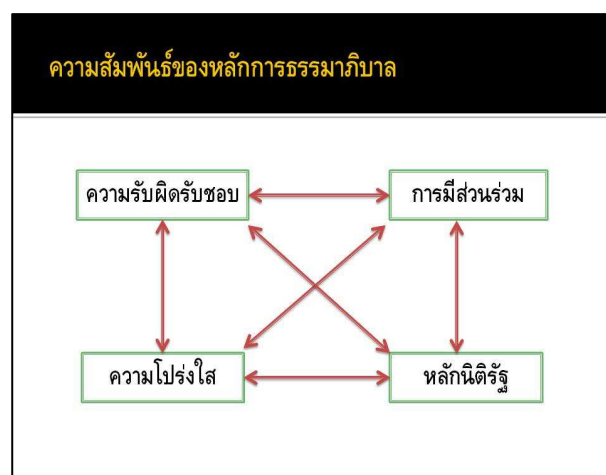
- Governance is often used, but, without specifying what the speakers actually mean by it
- คำนิยามของ “ธรรมาภิบาล” มีหลากหลาย แต่ส่วนใหญ่มักจะพูดถึง การใช้อำนาจ กระบวนการตัดสินใจ การบังคับใช้กฎหมาย การมีคุณธรรม/ธรรมะ
- Governance is not one-size-fits-all
- ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสีย และความสนใจที่หลากหลาย
- ธรรมาภิบาล กับ การปราบปรามทุจริตคอร์รัปชัน เป็นคนละเรื่องเดียวกัน

หลักการธรรมาภิบาล (ที่มีการประยุกต์ใช้มากที่สุด) คือ

- ความรับผิดชอบ (Accountability) ซึ่งครอบคลุมประเด็น
 - การรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจและการปฏิบัติงานนั้นๆ
 - การมีกฎหมายและระเบียบที่ชัดเจน
 - ทิศทางหรือแนวทางของการรับผิดชอบต่อการตัดสินใจใดๆ
 - การขาดความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่เปิดโอกาสให้มีการคอร์รัปชัน นำไปสู่การสูญเสียรายได้ของรัฐ
- ความโปร่งใส (Transparency)
 - เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการการตัดสินใจ
 - ผู้มีส่วนได้เสียสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องและคุ้มครองสิทธิของตนเอง เช่น ชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของตนเองในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้
 - บทบาทของสื่อและช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม
- การมีส่วนร่วม (Participation)
 - การที่ผู้มีส่วนได้เสีย/ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการ ทั้งทางตรงหรือผ่านระบบตัวแทนที่มีความชอบธรรม
 - ต้องรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (stakeholders)
 - ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือ “คนชายขอบ” ของสังคม (marginalized groups) และกลุ่มผู้หญิง
 - Elite-dominated decision making
- หลักนิติรัฐ (Rule of Law)
 - การบังคับใช้กฎหมายโดยไม่เลือกปฏิบัติ และเป็นธรรมกับประชาชนทุกคน Equal treatment – both protection and punishment
 - ความขัดแย้งกันระหว่างกฎหมายของรัฐ กับประเพณีปฏิบัติและความเชื่อของท้องถิ่น

ดร.สุรินทร์ ได้พูดถึงธรรมาภิบาลว่าสามารถอยู่ได้ในทุกส่วนของการจัดการ เป็นเรื่องของบริบทในการหยิบไปใช้และเป็นเครื่องมือในการจัดการทรัพยากร ซึ่งในที่นี้รวมถึงอำนาจในการจัดการ การตัดสินใจ การมีคุณธรรมในการใช้อำนาจ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของธรรมาภิบาลจะพบว่าทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

จากนั้น จึงใช้การแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่มตามประสบการณ์ทำงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยกันวิเคราะห์การมีธรรมาภิบาลจากงานที่ทำ โดยกลุ่มที่แบ่งอยู่ในระดับนโยบาย ระดับการวางแผน และระดับปฏิบัติการ ซึ่งแต่ละกลุ่มได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ตามกรอบวิเคราะห์ธรรมาภิบาล(การ)ป่าไม้ จากประสบการณ์ที่ผ่านมา มีตรงไหนบ้างที่ใช้

3.3 ธรรมาภิบาลกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรนิเวศป่าไม้ โดย คุณสมหญิง สุนทรวงษ์ รีคอฟ – ประเทศไทย

คุณสมหญิง ได้เริ่มการบรรยายด้วยการย้ำถึงหลักการธรรมาภิบาล (Good governance) ซึ่งประกอบด้วย

- 1) นิติธรรมและการปฏิบัติตามกฎหมาย (rule of law)
 - ความเสมอภาค (equity and inclusiveness)

- 2) ความโปร่งใส (transparency)
- 3) การมีส่วนร่วม (participatory)
 - ความสอดคล้อง (consensus oriented)
- 4) การตรวจสอบได้ (accountability)
 - การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (effectiveness and efficiency)
 - ความรับผิดชอบ (responsiveness)

ธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการทรัพยากรนิเวศป่าไม้อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

- การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศน์ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร
- การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว

การวิเคราะห์กรณีศึกษา : ผลจากการเรียนรู้ร่วมของชุมชนท่าดี

ตำบลท่าดี เป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่งที่อยู่ในเขตอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 8,615 คน มีประวัติการตั้งบ้านตั้งเมืองมาไม่น้อยกว่า 300 ปี ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลท่าดี ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เพราะมีปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของชุมชน คือ พื้นที่ทำกินและแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ และมีธรรมชาติที่สวยงาม ประกอบไปด้วยป่าเขา ลำเนาไพรที่เขียวขจี มีน้ำตก มีภูเขา มีจุดชมวิวที่สวยงาม นอกจากนี้ ยังมีเฟิร์นที่หายากและใหญ่ที่สุดในโลก (เกิดตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ในยุคไดโนเสาร์) หลงเหลือให้เห็นในปัจจุบันที่เรียกว่า บัวแฉกมหาสด้า

ประชากรในตำบลท่าดี มีความเป็นอยู่แบบเกื้อกูล ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่กันแบบพี่น้อง มีอะไรก็แบ่งปันกัน มีประเพณีเก่าแก่ที่ยึดถือกันมานานคือ ประเพณีตักบาตรเทโวหน้าพระลาก ประเพณีชักพระ วัดเสมา ซึ่งเมื่อถึงเทศกาล ลูกหลานที่อยู่ต่างเมือง คนในท้องที่และผู้คนที่อยู่ใกล้เคียง หรือผู้ที่เคารพนับถือก็จะกลับมาทำบุญตักบาตรที่วัดเสมา ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นวัดที่มีพระศักดิ์สิทธิ์ คือพระลาก เมื่อใครได้ไปบนบานอะไรไว้ก็ตามจะได้ตามความประสงค์ และจะมีการแก้มที่เรียกว่า การใส่โกรงพระลาก ส่วนประเพณีที่ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่คือ ประเพณีรดน้ำตาหินก่อนที่เข้าพริก ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นที่คอยปกป้องรักษาผู้คนที่ไปทำมาหากินในบริเวณนั้น ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนสมรม สวนผลไม้ และสวนยางพารา

ในตอนแรกมองแบบผิวเผิน ไม่ได้รู้และเห็นแบบลึกซึ้ง พวกเราคิดกันว่าบ้านเรามีศักยภาพและมีความอุดมสมบูรณ์กว่าในหลายๆพื้นที่ ที่ได้เคยไปพบเห็นกันมา เราน่าจะทำบ้านเราให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ให้ผู้คนได้มาเยี่ยมชม และได้รู้จักของดีในบ้านเราบ้าง จนได้มีการรวมกลุ่มพูดคุยกัน และตกลงรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรชื่อว่า “ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนท่าดี” ขึ้น เมื่อปลายปี 2545 โดยได้มีการประชุม และเลือกนายประสพผล วงศ์เพ็ญ เป็นประธานชมรมฯ ร่วมวางแผนการท่องเที่ยว และได้ปรึกษากันว่า ต้องมีการเดินไปสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในบริเวณป่าเขาและสถานที่ต่างๆ ทั้งหมด บนพื้นที่ป่าต้นน้ำของ

ตำบลท่าดีกันก่อน เพื่อจะได้ทราบข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวที่เรามีอยู่ทั้งหมด จากนั้นก็ลงมือสำรวจกันหลายครั้ง ใช้เวลาเกือบปี จนถึงปลายปี 2546

จากการสำรวจครั้งนั้น ทำให้ได้พบกับปัญหาในพื้นที่ คือ พื้นที่ส่วนใหญ่ของป่าต้นน้ำเป็นสวนยางพารา สลับกับสวนผลไม้ สวนสมรมในส่วนของป่าสมบูรณ์ (เก่าแก่) ต้นไม้ใหญ่ถูกทำลาย สภาพป่าเสื่อมโทรม ป่าหัวสวนที่เคยมีเมื่อก่อน ไม่ค่อยมีให้เห็น ลำห้วยสาขาหลายสายส่วนใหญ่ต้นเขิน และแห้งขอดไม่มีน้ำไหล โดยเฉพาะหน้าแล้ง ต้นไม้จะแห้งเหี่ยวเฉา เนื่องจากน้ำไม่เพียงพอ เมื่อกลุ่มชมรมฯ เริ่มได้เห็นสภาพจริงๆ ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ จึงได้ถอดบทเรียนและคิดทบทวนร่วมกันว่า “สถานการณ์ในพื้นที่เป้าหมายของเราคือป่าต้นน้ำจริงๆ แล้วเป็นแบบนี้ สิ่งที่เราเคยคิดว่าจะทำการท่องเที่ยวขึ้น จะเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร? เราจะทำการท่องเที่ยวให้ดี มีคุณภาพได้หรือไม่?” จึงได้หยุดกิจกรรมต่างๆ ที่ทำกันอยู่ในขณะนั้นก่อน เพื่อมารวบรวมมมองย้อนหลังว่าใช่หรือไม่? ในเรื่องที่จะทำการท่องเที่ยว เพราะสภาพป่าเสื่อมโทรมเหลือเกิน น้ำก็ไม่ค่อยจะมี ป่าก็ไม่ค่อยจะมีแล้ว ต้นไม้ใหญ่หายไปเกือบหมด คงไม่เหมาะที่จะทำในเรื่องการท่องเที่ยวในตอนนี้อย่างไร

ต่อมามีโอกาสพบกับ คุณชวลิต สิทธิฤทธิ์ ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เครือข่ายอบต.เขาหลวง จึงได้พูดคุยกันถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นปัญหาในชุมชน ตอนแรกคุณชวลิตได้ตั้งคำถามว่า รู้จักคำว่า “วิจัย” ไหม? คุณประสบผล วงศ์เพ็ญ ตอบว่า “รู้จักว่าวิจัยเป็นงานของนักวิชาการในมหาวิทยาลัย ชาวบ้านอย่างพวกผม ทำไม่ได้หรอก?” จากนั้นคุณชวลิตเริ่มพาไปเรียนรู้เรื่องงานวิจัยที่ชุมชนทำกันในหลายๆ เวที เมื่อได้เห็นชุมชนในหลายพื้นที่ทำได้ ทำให้ย้อนเข้าถึงท้องถิ่นที่ตัวเองกำลังประสบอยู่ว่า พอจะมีทางแก้ไขปัญหาที่พวกเราได้พบ และจะเจอกันมาอย่างไร

หลังจากนั้น ทีมงานได้มาคิดร่วมกันและได้ข้อสรุปว่า “เราต้องมาจัดการเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกันก่อน คือ การสร้างแหล่งน้ำ พื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำกันก่อน” ก็เลยตัดสินใจทำงานวิจัยภายใต้ชื่อโครงการ “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการฟื้นฟูป่าต้นน้ำคลองปรก ชุมชนท่าดี ระยะที่ 1” โดยมีคำถามวิจัยคือ 1) สภาพและสถานการณ์ของป่าต้นน้ำคลองปรกจากอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร 2) รูปแบบและแนวทางในการบริหารจัดการป่าต้นน้ำคลองปรกอย่างมีส่วนร่วมเป็นแบบไหน

การทำงานของทีมนักวิจัยในระยะที่ 1 เป็นการศึกษาพื้นที่ป่าต้นน้ำคลองปรก และชุมชนท่าดี เพื่อให้สามารถหาแนวทางการฟื้นฟูป่าต้นน้ำคลองปรกอย่างมีส่วนร่วมและภาคีต่างๆ สู่การทดลองปฏิบัติการในช่วงต่อไป วิธีการที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัยมีหลายรูปแบบ เริ่มจากการจัดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชน การลงพื้นที่สำรวจสภาพ และสถานการณ์ป่าต้นน้ำและลำน้ำสาขาของคลองปรก จากนั้นจัดเวทีชุมชนเพื่อทำความเข้าใจรายละเอียดของปัญหา ทบทวนการจัดการที่ผ่านมาของชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการป่าต้นน้ำร่วมกันในการใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตลอดจนมีการจัดเวทีสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งวางแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป

จากการทำวิจัยโดยชาวบ้านกลุ่มเล็กๆ ทางอบจ.นครศรีธรรมราชมีโอกาสนำมารับรู้และเห็นการทำงานของทีมนักวิจัย ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญ ตลอดจนได้รับรู้ถึงประโยชน์ของป่าต้นน้ำคลองปรก ซึ่งเป็นคลองสาขาของคลองท่าดี ว่าเป็นคลองสายหลักสายหนึ่ง ที่ไหลผ่านหลายพื้นที่หลาย อบต. ของจังหวัดนครศรีธรรมราชไปออกที่อำเภอปากพนัง ปากอ่าวนครศรีธรรมราช และที่สำคัญทางเทศบาลนครนครศรีธรรมราชได้สูบน้ำจากคลองท่าดี ซึ่งมีสถานีสูบน้ำอยู่ที่คลองท่าใหญ่ ไปใช้ทำน้ำประปาสำหรับคนในตัวเมืองนครศรีธรรมราช และพื้นที่ใกล้เคียงให้ได้ใช้อุปโภคบริโภค

ต่อมาทีมนักวิจัยได้เปิดโอกาสให้ชุมชนท่าดี เป็นทีมหลักในการจัดเวทีร่วมกับเครือข่ายอนุรักษ์รอบเขาหลวงนำเสนอเกี่ยวกับการทำงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำที่ห้องประชุมสภา อบจ.นครศรีธรรมราชโดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้อื่นที่ร่วมกันใช้ประโยชน์ตลอดทั้งสายน้ำได้รับรู้และรับทราบถึงปัญหา

ต่างๆ ที่เกิดขึ้น และให้มีส่วนร่วมกันทำให้หลายๆ ส่วนมีโอกาสรู้และได้เห็นความสำคัญจากปัญหาที่พบในปัจจุบัน และเล็งเห็นไปถึงในอนาคตข้างหน้าว่า ถ้าเราไม่เริ่มช่วยกันในวันนี้ ในอนาคตข้างหน้า ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ความแห้งแล้ง การขาดน้ำในการอุปโภคบริโภคก็จะมาเยือนท้องถิ่นอย่างถาวร แน่นอนที่สุด

นอกจากนี้ จากการทำงานของทิมวิชัย ชาวสวนในพื้นที่คือ นายจรัส อำนวยสัตย์ เห็นถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำและสิ่งแวดล้อม ยินดีมอบที่ดินจำนวน 5 ไร่ บริจาคเป็นป่าชุมชนให้ใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้กับเด็ก เยาวชน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง ผู้ที่สนใจ ให้มีโอกาสรับรู้ และศึกษาเรื่องราวของสิ่งแวดล้อม และป่าต้นน้ำในด้านต่างๆ อย่างลึกซึ้ง เห็นความเป็นไปของป่าในปัจจุบันว่า “การเพิ่มและการทำลายป่าทำให้เกิดประโยชน์และโทษอย่างไรบ้าง?”

ส่วนของทางเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ได้รับรู้และเล็งเห็นถึงความสำคัญ จึงจัดให้ทุนสนับสนุนการเพาะชำกล้าไม้ เพื่อนำไปปลูกตามบริเวณสองฝั่งคลอง และปลูกเพิ่มพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทางศูนย์สิ่งแวดล้อมจังหวัดนครศรีธรรมราช (โรงเรียนลานสกาประชาสรรค์) ได้เข้ามาช่วยกันจัดกระบวนการและร่วมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองปริก ชุมชนท่าดี รวมทั้งนายอำเภอลานสกาเล็งเห็นถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำ และจัดให้ตำบลท่าดี เป็นตำบลนำร่องด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม อบจ.นครศรีธรรมราช ร่วมกับสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 5 จัดฝึกอบรมอาสาสมัครรักษาดินแดน รุ่นที่ 1 ขึ้น ที่พื้นที่ป่าต้นน้ำคลองปริก ตำบลท่าดี ในการจัดฝึกอบรมนั้นทางทิมวิชัยได้จัดสถานที่ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ และมีการฝึกการฟื้นฟูป่า โดยให้ผู้เข้าร่วมอบรมทำฝายป่าต้นน้ำธรรมชาติขึ้น

ประโยชน์จากการทำฝายต้นน้ำที่ได้รับคือ ชะลอการไหล และลดความรุนแรงของกระแสน้ำในลำธารไม่ให้ไหลหลากอย่างรวดเร็ว ทำให้น้ำซึมลงสู่ดินได้มากขึ้น เพิ่มความชุ่มชื้น ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศป่าต้นน้ำลำธาร ลดความรุนแรงของการพังทลายของดิน สามารถกักเก็บตะกอนและเศษซากพืชที่ไหลลงมากับน้ำในลำธารบนพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ซึ่งช่วยยืดอายุของแหล่งน้ำตอนล่างให้ต้นเขินช้าลง ทำให้ปริมาณและคุณภาพของน้ำดีขึ้น เป็นการกักเก็บน้ำไว้สำหรับใช้ในการอุปโภคบริโภคของมนุษย์และสัตว์ป่า ตลอดจนทำการเกษตรกรรม นอกจากนั้นยังมีการปลูกต้นไม้เพิ่มตามแนวสองฝั่งของป่าต้นน้ำ ทำให้ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่รับรู้ และเล็งเห็นถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

การที่ทิมวิชัย และชุมชนในท้องถิ่นมีความร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง และมีความตระหนักในด้านการร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม อบจ.นครศรีธรรมราชจึงให้การสนับสนุนต่อเนื่อง โดยการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เสริมจากการใช้วัสดุธรรมชาติ ในการก่อสร้างฝายต้นน้ำลำธารตำบลท่าดีเพิ่ม เป็น 100 ฝาย ในการสร้างฝายต้นน้ำคลองปริก ตำบลท่าดี นั้น ทุกวันนี้ชาวบ้านและทิมวิชัยร่วมกันลงมือลงแรงทุกวันอาทิตย์ มาช่วยกันทำฝายต้นน้ำ เพื่อที่จะให้ทั่วทั้งพื้นที่ป่าต้นน้ำมีป่า และมีน้ำได้ใช้กันตลอดอย่างยั่งยืน

ทิมวิชัยตระหนักดีว่า การทำงานกลุ่มเดียว คงไม่ประสบผลสำเร็จได้อย่างทั่วถึง เพราะป่าต้นน้ำคลองปริก ชุมชนท่าดี นั้น เป็นสายน้ำที่ยาวและไหลผ่านหลายพื้นที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการประชุม/พูดคุยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน จึงทำให้เกิดแนวคิดของกลุ่มคนที่จะสานความร่วมมือระหว่างคนตลอดทั้งสายน้ำ เพื่อที่จะทำการวิจัยและสำรวจถึงสภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณคลองท่าดี และสำรวจถึงกลุ่มคน และนโยบายที่มีอยู่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตลอดจนน้ำท่าดี (จากเขาลงเล) ให้ทุกภาคส่วนจะได้มีส่วนร่วม และช่วยกันแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด และมีการบูรณาการทำงานกันมากขึ้น อย่างมีจุดหมายเพื่อประโยชน์ และความอยู่ดีกินดีของคนตลอดทั้งสายน้ำ จากปัจจุบันไปสู่อนาคตของคนที่ใช้ประโยชน์จากสายน้ำคลองท่าดีไปตราบนานชั่วลูกชั่วหลาน

“หนึ่งสมองสองมือเรามีอยู่ ต้องฟื้นฟูป่าต้นน้ำคลองปริกไว้ให้ดี ต้องต่อสู้ด้วยใจรักในศักดิ์ศรี เข้าปกป้องรักษาผืนใหญ่ในปฐพี ด้วยชีวิตมีป่าไว้ให้ลูกหลาน” บทกลอนจากความรู้สึกของชาวบ้านผู้อนุรักษ์ป่า

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรายกลุ่ม สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

1) รูปธรรมที่แสดงถึงหลักธรรมาภิบาลใน 4 ด้าน

- ความโปร่งใส
 - มีการวางแผนร่วมกัน
 - มีการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ
 - มีการพูดคุย และวิเคราะห์
- การปฏิบัติตามกฎหมาย
 - มีระเบียบและจารีตประเพณี
 - มีกฎระเบียบในการจัดการกองทุน
- การมีส่วนร่วม
 - มีความร่วมมือจากภายใน และภายนอกชุมชน
 - มีหลายเครือข่ายเข้าร่วม
 - มีหน่วยงานรัฐสนับสนุน
 - มีการยอมรับปัญหา และทำงานต่อ
- การตรวจสอบ และความรับผิดชอบ
 - มีการประชุม และแบ่งความรับผิดชอบ
 - มีเวทีชี้แจง และนำเสนอข้อมูลต่อสาธารณะ
 - มีข้อมูลการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ

2) การมีส่วนร่วมและตัวชี้วัด

- มีการตั้งชมรมท่องเที่ยว
- มีคนบริจาคที่ดิน 5 ไร่
- ได้รับทุนสนับสนุนจากอบต.

3) ช่องว่างหรือเป็นความท้าทาย และหาข้อเสนอแนะเพื่อปิดช่องว่างนั้น

- ไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจน
- ไม่มีการวิเคราะห์จะอย่างไรให้ชุมชนอยู่ดีกินดี
- ไม่มีการยอมรับทางกฎหมาย

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

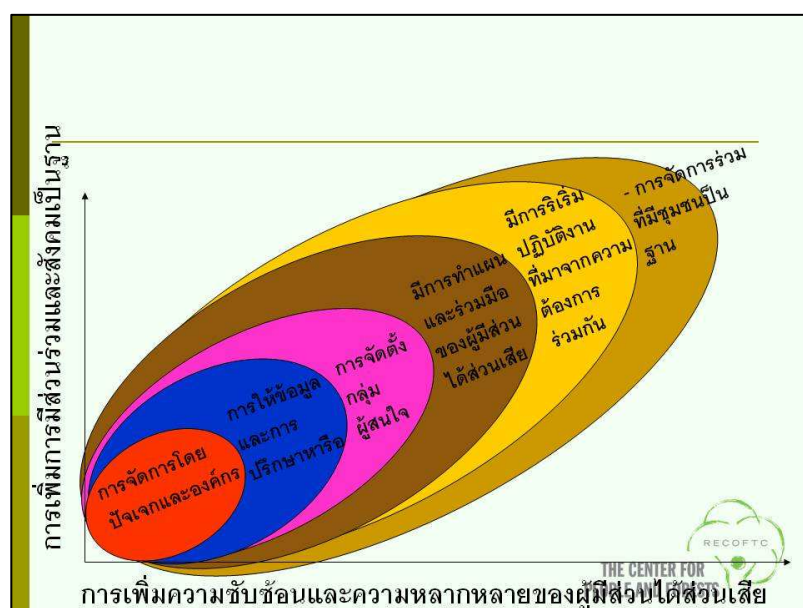
- เป็นกระบวนการที่ผู้เกี่ยวข้องซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งมาร่วมกัน:
 - คิด และให้ความคิดเห็น
 - วางแผนและติดตาม
 - ตัดสินใจ
 - ลงมือปฏิบัติร่วมกัน
- เป็นหลักการพื้นฐานและองค์ประกอบสำคัญในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย
- ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง

หลักการในกระบวนการมีส่วนร่วม

- กระบวนการที่เป็นระบบ
- ตอบสนองต่อความคิดที่หลากหลาย
- การเรียนรู้ร่วมกัน
- เรียนรู้ในสถานการณ์เฉพาะ
- ประสานองค์ความรู้ท้องถิ่นกับภายนอก
- มุ่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ดีขึ้น

การจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม

- เป็นกระบวนการ ที่เน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง เป็นฐานในการจัดการทรัพยากร
- ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
- ชุมชนและผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้ความรู้และความสามารถที่เหมาะสมต่อการจัดการทรัพยากร
- มีการสร้างความเสมอภาค และความโปร่งใสในกระบวนการทำงาน
- นำไปสู่ความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการปฏิบัติงาน

ระดับและประเภทของการมีส่วนร่วม (Source: adapted from Pretty, 2004)

การมีส่วนร่วม	คุณลักษณะ
1) แบบที่ต้องบอก กระตุ้น และ กึ่งบังคับการให้ข้อมูลข่าวสาร	การมีส่วนร่วม ที่ยังต้องมีผู้แทนฐานอำนาจ คอยบอกให้ทำ ชุมชนมีส่วนร่วมโดยการบอกกล่าว ให้คำตอบ แก่ภายนอก
2) เชิงผู้ถูกกระทำ หรือเป็นฝ่าย ถูกบอกให้ทำ	ผู้มีส่วนร่วม ต้องถูกบอกให้ทำจากผู้อื่น ความต้องการของชุมชนยังไม่ได้รับฟัง
3) โดยการขอการปรึกษาหารือ หรือของความคิดเห็น	ชุมชนมีส่วนร่วม จากการถูกถาม แต่อาจไม่ได้รับฟัง และคนข้างนอกยังเป็นผู้กำหนด ปัญหา และเป็นผู้ควบคุมการวิเคราะห์และให้คำตอบ
4) จากแรงจูงใจ	การมีส่วนร่วมจากแรงงาน โดยมีคำตอบแทน อาจเป็นอาหาร สิ่งของ หรือเงิน แต่ ชุมชนไม่ได้มีส่วนในกระบวนการเรียนรู้
5) ในการรับหน้าที่	คนภายนอกเห็นว่า การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการลดค่าใช้จ่าย ชุมชนอาจมีส่วน ร่วมในการตัดสินใจ หลังจากได้มีการตัดสินใจในระดับสูงไปแล้ว
6) อย่างมีการปะทะสังสรรค์	ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ก่อตั้ง และสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันท้องถิ่น การมีส่วนร่วมถือว่าเป็น สิทธิ ความหลากหลายทางความคิดถูกรับฟัง ชุมชนริเริ่มใน การดูแลและมีการตัดสินใจของชุมชนเอง
7) ในการดำเนินงาน จัดการ และ ระดมพลังภายในชุมชนเอง	ชุมชนมีการดำเนินงานอย่างเป็นอิสระจากสถาบันภายนอก แต่ยังคงได้รับคำแนะนำ จากภายนอก แต่ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจเอง ซึ่งอาจเป็นการท้าทายต่ออำนาจ

ปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

1) ปัจจัยด้านประชาชน

- ความสนใจ /แรงจูงใจ
- สิทธิในการมีส่วนร่วม &ความรับผิดชอบ
- ศักยภาพในการมีส่วนร่วม

2) ปัจจัยด้านองค์กรสนับสนุน (หน่วยงานต่างๆ, NGOs, องค์กรประชาสังคม, อื่นๆ)

- ความเชื่อใจ
- ความสามารถในการสื่อสารเพื่อการทำงานร่วมกัน

3) ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของภาครัฐ (นโยบาย, ระบบ, วิธีการ, งบประมาณ, เจ้าหน้าที่)

หลักการสร้างธรรมาภิบาลในกระบวนการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและอย่างยั่งยืน

- การเสริมสร้าง พัฒนา วัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาลให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมไทย
- เสริมสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน ให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการในด้านต่างๆ
- สร้างภาคีการที่มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- การกระจายอำนาจการบริหารจัดการประเทศ สู่ท้องถิ่นและชุมชนเพิ่มขึ้น ต่อเนื่องโดยพัฒนาศักยภาพและกระจายอำนาจการตัดสินใจให้ท้องถิ่น
- ส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริต และมีธรรมาภิบาล โดยมีมาตรการสร้างจิตสำนึกในการประกอบธุรกิจอย่างซื่อสัตย์ยุติธรรมต่อผู้บริโภค และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
- การปฏิรูปกฎหมาย กฎระเบียบ ขั้นตอน และกระบวนการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความสมดุลในการจัดสรรประโยชน์จากการพัฒนา

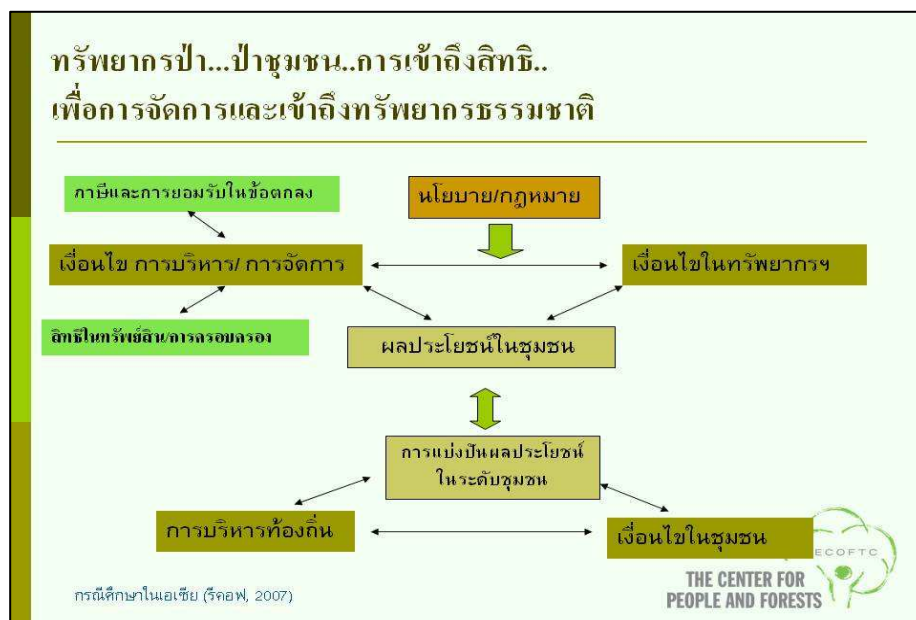

แนวทางในการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมเพื่อความมั่นคงในวิถีชีวิตชุมชน

- ควรเข้าใจในโครงสร้างสังคมในระดับชุมชน
- ประชาสังคม หน่วยงานในระดับต่างๆ อบต. ต้องให้การสนับสนุน user group ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ และแบ่งปันผลประโยชน์
- ต้องมีการส่งเสริมให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสเข้าถึงทรัพยากรอย่างแท้จริง
- มีกรอบนโยบาย กฎหมาย ในการสนับสนุนการกระจายอำนาจ และการเข้าถึงสิทธิในการจัดการ และใช้ประโยชน์
- มีการพัฒนาหลักเกณฑ์ ตัวชี้วัดในการเข้าถึงผลประโยชน์ในการจัดการทรัพยากร
- มีการเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีการศึกษาแนวทางเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ในสังคมไทยอย่างแท้จริง

องค์ประกอบสำคัญและตัวบ่งชี้ถึงความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรนิเวศป่าไม้

- การจัดทำแนวเขตและแผนที่
- การติดตามประเมินสภาพทรัพยากร ดิน น้ำ และป่า
- การจัดทำแผนการจัดการป่า และทรัพยากร รวมถึงการพัฒนาชุมชน
- กลไกในการจัดการป่า และทรัพยากรอื่นๆ
- กฎระเบียบและข้อตกลงร่วม
- กองทุนเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่า)

3.4 เครื่องมือของรัฐในการสร้างธรรมาภิบาลด้านการจัดการทรัพยากร

โดย ดร.ประพจน์ คล้ายสุบรรณ ตุลาการศาลปกครองกลาง

ดร.ประพจน์ กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมว่าเป็นปัญหาร่วมกันของโลก จากปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกัน เช่น การที่ป่าไม้ลดลง มีคนเพิ่มขึ้น ขยะเพิ่ม มลพิษเพิ่ม เกิดการพัฒนาอย่างขาดการควบคุม การทำการเกษตรที่อาศัยสารเคมีอย่างเข้มข้น และการใช้พลังงานที่ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจก เป็นต้น

ปัญหาที่ศาลต้องตีความในคดีอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เป็นคดีสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน และน่าจะมีเพิ่มขึ้นในอนาคต เช่น

- คดีอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญ
- คดีปกครอง (ตรวจสอบเนื้อหา/กระบวนการ- คำสั่ง/กฎ)
- คดีเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะ/สาธารณสมบัติของแผ่นดิน (การระวางชี้แนวเขต/คดีบุกรุก-ชาวบ้านบุกรุกที่หลวง หรือหลวงบุกรุกที่ชาวบ้าน?)
- คดีมลพิษ/อาชญากรรมทางสิ่งแวดล้อม
- คดีแพ่งเรียกร้องให้เยียวยาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ/คดีเรียกร้องให้ใช้มูลค่าทรัพยากรธรรมชาติ
- คดีโลกร้อน

ดร.ประพจน์ ยกคดีอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญ “สิทธิชุมชน” และสาระในมาตรา 66 ที่ว่า

บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างสมดุลและยั่งยืน

และในมาตรา 67 ที่ว่า

สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีวิอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบ ต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของ ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้าน สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือ ทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กร อันของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

ในมาตรา 28 ที่ว่า

บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวดนี้ได้โดยตรงหากการใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดมีกฎหมายบัญญัติรายละเอียดแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้แล้ว ให้การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือจากรัฐ ในการใช้สิทธิตามความในหมวดนี้

และปัญหาที่ศาลต้องตีความในคดีอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญ แบ่งเป็น

1) ปัญหาในทางเนื้อหา

- สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี
- ขอบเขตของสิทธิชุมชน- สิทธิในการใช้ประโยชน์/สิทธิในการได้ประโยชน์/สิทธิร่วมจัดการทรัพยากร
- ความหมายของ “ชุมชน”

2) ปัญหาในทางกระบวนการ

- โครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบอย่างรุนแรง-การทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- การรับฟังความคิดเห็น
- องค์การอิสระทางสิ่งแวดล้อม

จากนั้นได้ให้ความรู้เรื่องประเภทของกฎหมายสิ่งแวดล้อมว่า แบ่งเป็น

- 1) กลุ่มกฎหมายทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Laws) เช่น พ.ร.บ.ป่าไม้, พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ, พ.ร.บ.ประมง เป็นต้น
- 2) กลุ่มกฎหมายมลพิษ (Pollution Laws) เช่น พ.ร.บ.วัตถุอันตราย, พ.ร.บ.โรงงาน, พ.ร.บ.สิ่งปฏิกูล เป็นต้น
- 3) กลุ่มกฎหมายผังเมือง โบราณสถาน ภูมิทัศน์ และอื่นๆ

จากการบรรยายมีการยกตัวอย่างกฎหมาย ตัวอย่างแนวความคิดและหลักการต่างๆในการพิจารณาข้อพิพาทด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

- หลักการพื้นฐานในเรื่องสิ่งแวดล้อม
 - 1) หลักความเดือดร้อนรำคาญ (Nuisance)
 - 2) หลักทรัสต์ต่อมหาชน (Public trust doctrine)
 - 3) หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)
 - 4) หลักการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม
 - 5) หลัก PPP ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่าย (Polluter-Pays-Principle)
 - 6) หลักการรับผิดชอบต่อสังคม ทางการ และ การปกครอง
 - 7) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)

- 8) หลักการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Public Hearing)
 - 9) หลักเกี่ยวกับอำนาจการฟ้องคดีและระงับข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อม (Standing and Alternative Dispute Resolution-ADR)
 - 10) หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)
 - 11) คดี Rylands V. Fletcher (1868)
 - 12) หลักการทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Incentive)
 - 13) หลักเตือนภัยก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น (Precautionary Principle)
- แนวคิดเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ขั้นพื้นฐานของประชาชนในการมีส่วนร่วมส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
 - 1) สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
 - 2) สิทธิในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 3) สิทธิในการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น
 - 4) สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง
 - 5) สิทธิในการฟ้องหน่วยงานของรัฐ
 - 6) เสรีภาพในการแสดงความเห็น การพูด การเขียน ฯลฯ
 - 7) เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และปราศจากอาวุธ
 - 8) เสรีภาพในการรวมกันเป็นหมู่คณะในรูปแบบต่างๆ
 - 9) หน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - ตัวอย่างแนวพิจารณาเกี่ยวกับคดีปกครองสิ่งแวดล้อม
 - 1) คำสั่งทางปกครองชอบด้วยกฎหมายหรือไม่
 - ความชอบในเชิงเนื้อหา
 - ความชอบในเชิงกระบวนการ
 - 2) กฎทางปกครอง/แผนจัดการทรัพยากร ฯลฯ ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่
 - 3) การบังคับคดีทางปกครองสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ ทำอย่างไร
 - กฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้อง
 - 1) พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539
 - 2) พ.ร.บ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539
 - 3) พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540
 - วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง หมายถึงการเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มี คำสั่งทางปกครอง หรือกฎ และรวมถึงการดำเนินการใด ๆ ในทางปกครองตามพระราชบัญญัตินี้
 - คำสั่งทางปกครอง หมายถึงการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัย อุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความถึงการออกกฎ

- ขั้นตอนการปฏิบัติราชการทางปกครอง
 - 1) การเข้าสู่กระบวนการพิจารณา
 - 2) การพิจารณาหรือเตรียมการเพื่อออกคำสั่ง
 - 3) การออกคำสั่งทางปกครอง
 - 4) การแจ้งคำสั่งทางปกครอง
 - 5) การทบทวนคำสั่ง
 - 6) การเพิกถอนคำสั่ง
 - 7) การบังคับตามคำสั่ง
- คำสั่งทางปกครอง
 - 1) เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจฝ่ายเดียวตามกฎหมาย
 - 2) เป็นการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ทางปกครอง
 - 3) สร้างนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือมีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่
 - 4) ผลบังคับแก่บุคคลหรือกรณีใดเป็นการเฉพาะ
- ตัวอย่างของคำสั่งทางปกครอง
 - 1) คำสั่งที่มีต่อข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ
 - คำสั่งที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ลงโทษทางวินัย
 - คำสั่งที่เกี่ยวกับสวัสดิการต่าง ๆ
 - คำสั่งอื่น ๆ
 - 2) คำสั่งที่มีต่อประชาชน
 - คำสั่งไม่ออกใบอนุญาต เพิกถอนหรือพักใช้ใบอนุญาต
 - คำสั่งเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างของทางราชการ

- คำสั่งให้กระทำหรืองดเว้นกระทำ
- คำวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่ง

- หลักและวิธีการระงับข้อพิพาท
 - 1) การเจรจาไกล่เกลี่ย
 - 2) การตั้งบุคคลที่สามมาเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดหรือการตั้งอนุญาโตตุลาการ
 - 3) การใช้มาตรการทางปกครอง
 - 4) การตรวจสอบการปฏิบัติงานของภาครัฐตามกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง
 - 5) การฟ้องคดี

ระหว่างการบรรยาย ดร.ประพจน์ ได้ให้แบ่งกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม วิเคราะห์ และอภิปราย กรณีศึกษา คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแนวกรอบกฎหมาย และนำเสนอ โดยมีแนวทางการวิเคราะห์การวิเคราะห์กรณีศึกษา สรุปได้ ดังนี้

- 1) อำนาจที่ศาลปกครองรับคำฟ้องได้ ต้องเป็นคดีปกครอง หรือ การกระทำทางปกครอง
 - ฟ้องกฎ/คำสั่งที่ไม่ชอบ
 - ละเลย/ล่าช้า
 - ละเมิดทางปกครอง
 - สัญญาทางปกครอง
- 2) เงื่อนไขการฟ้องคดี
 - เป็นผู้เสียหาย?
 - ฟ้องในเวลา?
- 3) เนื้อหาของคดีที่ศาลต้องวินิจฉัย

เรื่องที่ 1 “ข้อพิพาทเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ”

นาย ส. กับพวกเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ก. และได้รวมตัวกันเป็นกลุ่ม “รักษเขาหลวง” ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังกล่าว มีแม่น้ำท่าดีซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาหลวงไหลผ่าน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการดูแลรักษาแม่น้ำดังกล่าวเป็นอย่างดี ทำให้คุณภาพน้ำจากแม่น้ำท่าดีมีความสะอาดและมีการปนเปื้อนน้อย และเมื่อแม่น้ำดังกล่าวไหลผ่านมาในตอนล่างของเขตองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล น. ได้มีการจัดทำฝายเพื่อเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำดิบและได้นำน้ำในฝายไปผลิตเป็นน้ำประปาเพื่อจำหน่ายให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาล นาย ส. เห็นว่าตนเองกับพวกเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังกล่าว ทั้งยังเป็นผู้ที่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารและสภาท้องถิ่น และมีความประสงค์ให้องค์การบริหารส่วนตำบลที่ตนอาศัยอยู่มีรายได้เพิ่มขึ้นและเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในการคุ้มครอง ดูแล และรักษาสงแวดล้อมอยู่แล้ว ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ตนเองอาศัย จึงได้มีหนังสือถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ก. เพื่อขอให้องค์การบริหารส่วนตำบล ก. ใช้สิทธิเรียกร้องขอรับส่วนแบ่งรายได้จากเทศบาล น. แต่ปรากฏว่านายกฯ ไม่ดำเนินการ นาย ส. กับพวกในนามของ “กลุ่มรักษเขาหลวง” จึงได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครอง เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ก. ใช้สิทธิเรียกร้องส่วนแบ่งรายได้จากเทศบาล น. จากการใช้น้ำดิบจากแม่น้ำท่าดีที่ไหลผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล ก. ตามนาย ส. กับพวก ได้มีหนังสือร้องเรียน

สรุปผลการวิเคราะห์ พิจารณาในประเด็นที่ 1 (เป็นคดีปกครองหรือไม่) เป็นคดีปกครอง ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 เนื่องจากเป็น การฟ้องกฎหมายหรือคำสั่งที่ไม่ชอบ ต่อมาพิจารณาในประเด็นที่ 2 (เงื่อนไขการฟ้องคดี เป็นผู้เสียหายโดยตรงหรือไม่) เนื่องจาก นาย ส. ไม่ได้เป็นผู้เสียหายโดยตรง และไม่มีผู้เสียหายโดยตรง ศาลจึงไม่รับคำฟ้อง

เรื่องที่ 2 “ข้อพิพาทเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารบนพื้นที่โบราณสถาน”

นาย พ. เป็นประธานกลุ่มภาคประชาชนโดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มศรีทราวดี” โดยกลุ่มของนาย พ. มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้า และอนุรักษ์ปกป้องพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ป. ต่อมานาย พ. ทราบว่า เทศบาล ป. ต้องการสร้างอาคารที่ทำการใหม่ โดยการรื้ออาคารที่ทำการเดิมและก่อสร้างอาคารหลังใหม่แทน ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า อาคารที่ทำการหลังเดิมนั้นสร้างบนพื้นที่พระราชวังเดิม เทศบาล ป. จึงได้มีหนังสือไปหารือกับกรมศิลปากร และเมื่อกรมศิลปากรได้พิจารณาคำขอดังกล่าวแล้ว เห็นว่าบริเวณดังกล่าวเป็นพระราชวังที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 แต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนในโบราณสถาน กรมศิลปากรจึงได้มีการขุดสำรวจเพื่อศึกษาข้อมูลและเสนอให้มีการจัดเก็บกู้หลักฐานทางโบราณคดีไว้ และให้เทศบาล ป. สร้างอาคารเพื่อจัดแสดงเรื่องราวและหลักฐานทางโบราณคดี และเห็นสมควรอนุญาตเทศบาล ป. ดำเนินการก่อสร้างอาคารที่ทำแห่งใหม่ต่อไปได้ นาย พ. เห็นว่ากรมศิลปากรเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการบำรุงรักษาและดูแลโบราณสถาน โบราณคดีและประวัติศาสตร์ของชาติ แต่ได้อนุญาตให้เทศบาล ป. ก่อสร้างอาคารในเขตโบราณสถาน จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้โบราณสถานเสียหายและ

กระทบต่อวัตถุประสงค์ของกลุ่มสตรีทราวดี จึงได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองขอให้เพิกถอนคำสั่งของกรมศิลปากร ที่อนุญาตให้เทศบาล ป. ก่อสร้างที่ทำการใหม่

สรุปผลการวิเคราะห์ พิจารณาในประเด็นที่ 1 (เป็นคดีปกครองหรือไม่) เป็นคดีปกครอง ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 เนื่องจากเป็น การฟ้องกฎหมายหรือคำสั่งที่ไม่ชอบ ต่อมาพิจารณาในประเด็นที่ 2 (เงื่อนไขการฟ้องคดี เป็นผู้เสียหายโดยตรงหรือไม่) เนื่องจาก นาย พ. ไม่ได้เป็นผู้เสียหายโดยตรง และไม่มีผู้เสียหายโดยตรง ศาลจึงไม่รับคำฟ้อง

เรื่องที่ 3 “ข้อพิพาทเกี่ยวกับการตั้งชื่ออนุสาวรีย์”

นาย ก. เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร และพบว่าในกรุงเทพมหานครได้มีอนุสาวรีย์ตั้งอยู่บริเวณถนนราชดำเนิน และได้มีการตั้งชื่ออนุสาวรีย์แห่งนี้ว่า “อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย” นาย ก. เห็นว่าการตั้งชื่ออนุสาวรีย์ดังกล่าวไม่ถูกต้องและเหมาะสม เพราะรูปแบบอนุสาวรีย์ดังกล่าวมีพานรัฐธรรมนูญตั้งอยู่ด้วย จึงอาจทำให้เข้าใจผิดได้ว่าประชาธิปไตยกับรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องเดียวกัน จึงมีหนังสือร้องเรียนไปยังกรุงเทพมหานครเพื่อขอเปลี่ยนชื่ออนุสาวรีย์ดังกล่าวเสียใหม่ให้ถูกต้องเหมาะสม โดยให้เปลี่ยนชื่อเป็น “อนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญ” แต่นาย ก. ยังไม่ได้รับแจ้งผลการพิจารณาแต่อย่างใด นาย ก. เห็นว่ากรุงเทพมหานครเป็นผู้ดูแลและรักษาอนุสาวรีย์ดังกล่าว การตั้งชื่ออนุสาวรีย์ที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ อันการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และทำให้ตนรวมถึงประชาชนโดยทั่วไป เกิดความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง และถือว่าตนได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการกระทำดังกล่าว จึงได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อขอให้ศาลปกครองมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้กรุงเทพมหานครเปลี่ยนชื่ออนุสาวรีย์ดังกล่าว จาก “อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย” เป็น “อนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญ”

สรุปผลการวิเคราะห์ พิจารณาในประเด็นที่ 1 (เป็นคดีปกครองหรือไม่) ไม่เป็นคดีปกครอง เนื่องจากชื่ออนุสาวรีย์ไม่เป็นการกระทำทางปกครอง ศาลจึงไม่รับคำฟ้อง

เรื่องที่ 4 “ข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเกิดจากการใช้อำนาจทางกฎหมาย (การรื้อแผงจำหน่ายสินค้าบนทางเท้าและผิวจราจร) ”

นาย อ. เป็นผู้ประกอบอาชีพค้าขายผลไม้โดยร้านค้ามีลักษณะเป็นแผงลอย ตั้งอยู่บริเวณทางเข้าตลาดสด โดยได้ทำสัญญาเช่าแผงในตลาดกับเทศบาล ป. ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าตลาดสดดังกล่าวและติดกับถนนและในสัญญาได้กำหนดให้ผู้เช่าจะต้องใช้ประโยชน์สถานที่เช่าขายของด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่กระทำการใดๆ ภายในหรือเกี่ยวเนื่องกับสถานที่ขายของโดยขัดต่อกฎหมาย ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญหรือเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลผู้อยู่ใกล้เคียง และไม่วางสิ่งของเหลือล้นออกมานอกบริเวณที่ขายของ บนทางระบายน้ำหรือบนทางเท้า หากผู้ใดผิดสัญญา เทศบาล ป. มีสิทธิบอกเลิกและเรียกร้องค่าเสียหายได้ หลังทำสัญญาแล้ว

ปรากฏว่านาย อ. และผู้ประกอบการค้าหลายรายได้มีการวางสินค้าเข้ามาในทางเดินเท้าบนผิวจราจร และต่อเติมหลังคาผ้าใบคลุมสิ่งของดังกล่าว ต่อมาได้มีผู้ร้องเรียนต่อเทศบาล ป. นายกเทศมนตรีจึงได้ประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อจัดระเบียบการค้าทางเท้าโดยการตีเส้นแบ่งออกเป็นสองส่วน และให้วางขายสินค้าตามเวลาที่กำหนด หลังจากประชุม เจ้าหน้าที่ของเทศบาล ป. ได้แจกประกาศให้ผู้ประกอบการรวมถึงนาย อ. ทราบด้วยและออกประกาศเป็นทางการอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นจึงมีหนังสือแจ้งเตือนให้ผู้ค้าฝ่าฝืนให้จัดวางสินค้าให้เป็นไปตามประกาศและจะดำเนินการกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายต่อไป แต่ผู้ประกอบการและนาย อ. ก็ไม่ปฏิบัติตามอีก เทศบาล ป. จึงได้เชิญนาย อ. และผู้ประกอบการที่ไม่ปฏิบัติตามประกาศมาไกล่เกลี่ยและให้ตั้งวางสินค้าภายในเส้นที่กำหนด หากไม่จัดสินค้าให้อยู่ภายในเส้น จะดำเนินการตามกฎหมายต่อไป ต่อมาเจ้าหน้าที่ของเทศบาลได้ไปตรวจและพบว่ามีนาย อ. เพียงรายเดียวที่ยังฝ่าฝืน เมื่อเจ้าหน้าที่เข้าไปตักเตือนและขอให้นาย อ. ปฏิบัติตามกฎหมาย กลับได้รับแจ้งว่า “ไม่มีเวลาจะปฏิบัติตามกฎหมาย และจะชนะอะไรกันไป” เจ้าหน้าที่ของเทศบาล ป. จึงได้ขนย้ายสิ่งของที่วางปิดกั้นทางเท้าและผิวจราจรจำนวน 17 รายการ ไปเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานของเทศบาล ป. และแจ้งให้ นาย อ. ไปเสียค่าปรับเพื่อจะได้คืนของกลางให้ นาย อ. ไม่ไปเสียค่าปรับ เทศบาล ป. จึงไปร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีกับ นาย อ. ต่อไป นาย อ. เห็นว่า เจ้าหน้าที่ของเทศบาล ป. มีเจตนาถ่วงอ้อม และไม่มีสิทธิรื้อถอนสิ่งของ เพราะหากตนผิดสัญญาก็ต้องบอกเลิกสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร ในตลาดสดดังกล่าวก็มีผู้ประกอบการรายอื่นวางสินค้าในลักษณะดังกล่าวก็เป็นสภาพของตลาดสดทั่วไป ส่วนประกาศที่เทศบาล ป. จัดขึ้นเป็นการบังคับตีเส้น มิใช่บังคับกับแผงที่อยู่ในตลาด รวมทั้งเอกสารที่อ้างว่ามีการร้องเรียนนั้น เทศบาล ป. จัดทำขึ้นมาเอง ทั้งยังไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของเทศบาล ป. ด้วย นาย อ. เห็นว่า เจ้าหน้าที่ของเทศบาล ป. ใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย จึงได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองขอให้เทศบาล ป. ชดใช้ค่าเสียหายสองหมื่นบาท ศาลปกครองพิพากษายกฟ้อง โดยเห็นว่า การที่นายกเทศมนตรีเทศบาล ป. มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาล ป. ดำเนินการรื้อถอนสิ่งของของนาย อ. เฉพาะที่ตั้งวางนอกแนวเขตเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อนาย อ. จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อนาย อ. แต่อย่างใด

สรุปผลการวิเคราะห์ พิจารณาในประเด็นที่ 1 (เป็นคดีปกครองหรือไม่) ไม่เป็นคดีปกครอง
เนื่องจาก เทศบาล ป. ทำตามหน้าที่ถูกต้องแล้ว ศาลจึงไม่รับคำฟ้อง

3.5 สรุปประเมินผลการฝึกอบรม

การอบรมครั้งนี้ ใช้แผนภูมิไขว้แมงมุมในการประเมินความพึงพอใจในการอบรมภาพรวม ซึ่งแบ่งประเด็นการประเมินเป็น 6 ประเด็นคือ ความเข้าใจเนื้อหาสาระ วิทยากรและเทคนิคการนำเสนอ เอกสารประกอบคำบรรยาย สถานที่ฝึกอบรม บรรยากาศการฝึกอบรม และการเดินทาง ซึ่งผู้เข้าร่วมอบรมส่วนมากตอบว่า ได้รับ ความพึงพอใจในระดับดี

นอกจากนั้นยังให้ผู้เข้าร่วมอบรมกรอกแบบสอบถามเพื่อประเมินการจัดการฝึกอบรมรวมทั้งสามครั้งที่จัดขึ้นในปี 2555 เพื่อประเมินการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปประยุกต์ใช้ และข้อเสนอแนะในการอบรมปีต่อไป โดยผู้เข้าร่วมอบรมที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 83 ของผู้เข้าร่วมทั้งหมด 34 คน มีรายละเอียดดังนี้

- เพศ พบมากที่สุดเป็นหญิง 16 คน รองลงมาเป็นชาย 12 คน
- อายุ พบมากที่สุด คือ ช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 13 คน รองลงมาก็คือ ช่วง 41-50 ปี และ 51-60 ปี จำนวน 6 คน เท่ากัน และ ช่วงอายุต่ำกว่า 31 ปี จำนวน 3 คน ตามลำดับ
- วุฒิการศึกษา พบมากที่สุด คือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 17 คน รองลงมา คือ ปริญญาตรี 9 คน และต่ำกว่าปริญญาตรี 2 คน ตามลำดับ
- หน่วยงาน 5 แห่ง พบมากที่สุดคือ กรมป่าไม้ 16 คน รองลงมาคือ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 6 คน องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก 3 คน องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ 2 คน และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 1 คน ตามลำดับ
- ตำแหน่ง พบมากที่สุดคือ นักวิชาการป่าไม้ 15 คน รองลงมาคือ ผู้ช่วยนักวิชาการอาวุโส 3 คน นักวิเคราะห์นโยบายและแผน และเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ตำแหน่งละ 2 คน และ นักวิทยาศาสตร์ เจ้าพนักงานป่าไม้ นักทรัพยากรบุคคล หัวหน้าฝ่ายโครงการพิเศษ พนักงานพัฒนาบริหารโครงการ และ ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่เกษตร ตำแหน่งละ 1 คน ตามลำดับ
- จำนวนครั้งการเข้าร่วม จากทั้งหมด 3 ครั้ง พบมากที่สุดคือ เข้าร่วมเพียง 2 ครั้ง จำนวน 10 คน รองลงมาคือ เข้าร่วมครบทั้ง 3 ครั้ง และเข้าร่วมเพียง 1 ครั้ง จำนวน 9 คน เท่ากัน
- เหตุผลที่เข้าร่วมไม่ครบ 3 ครั้ง เนื่องจาก ติดราชการในช่วงที่จัดอบรม, ไม่มีชื่อในคำสั่ง, มาแทนผู้อื่น, เพิ่งย้ายมาอยู่ในหน่วยงานที่ได้รับเชิญ และทำงานภาคสนาม หน่วยงานต้นสังกัดไม่ได้แจ้งเวียนให้ทราบ
- ระดับความรู้ความเข้าใจก่อน-หลังฝึกอบรม และการนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน

การอบรมครั้งที่	ก่อนการฝึกอบรม					หลังการฝึกอบรม					ระดับการใช้ประโยชน์					ไม่ตอบ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1	0	0	14	2	1	0	15	2	0	0	2	9	6	0	0	9
2	0	0	2	6	3	0	8	3	0	0	0	7	4	0	0	17
3	0	2	11	9	1	2	15	6	0	0	3	9	10	1	0	6

- การนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ การทำงานให้เกิดประสิทธิภาพตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ-นโยบาย, นำไปถ่ายทอดให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานได้รับทราบ, การกำหนดนโยบาย เขียนโครงการ และทำแผนตามหลักธรรมาภิบาล, กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน, การวิเคราะห์ชุมชน, การประยุกต์ใช้กระบวนการ FPIC ไปใช้กับโครงการที่ทำงานกับชุมชน และการทำแปลงศึกษาการกักเก็บคาร์บอนเพื่อประเมินมูลค่าทรัพยากรป่าไม้

- ระดับความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมทั้ง 3 หลักสูตรในภาพรวม

หัวข้อ	ระดับความพึงพอใจ				
	พอใจมาก	พอใจ	พอใจน้อย	ไม่พอใจ	ไม่พอใจมาก
1. กระบวนการ (การกำหนดรูปแบบ/กิจกรรม)	7	20	1	0	0
2. เนื้อหาหลักสูตร (สอดคล้องกับความต้องการ/ทันต่อสถานการณ์)	9	19	0	0	0
3. ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้	8	20	0	0	0
4. วิทยากร (เทคนิค/วิธีการในการถ่ายทอดให้เข้าใจง่าย)	11	17	0	0	0
5. สื่อประกอบการนำเสนอ (เหมาะสม)	8	17	2	1	0
6. เอกสารประกอบ (ครบถ้วน/ชัดเจน)	11	14	2	1	0
7. ห้องประชุม (ขนาดห้อง/การจัดห้อง)	7	19	2	0	0
8. ห้องพัก	7	21	0	0	0
9. ความสะดวกในการเดินทาง	4	16	8	0	0
10. อาหารและเครื่องดื่ม	11	15	2	0	0

- ข้อเสนอแนะเพื่อใช้ในการปรับปรุงให้การอบรมครั้งต่อไปให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ได้แก่ ไม่อยากให้อัดเนื้อหาภายในเวลาที่จำกัด หรือตัดบางเนื้อหาออก หรือเพิ่มเวลา, วิทยากรมีความหลากหลาย, ควรมีการศึกษาดูงานในพื้นที่, ควรจัดโต๊ะแบบคลาสรูม วิทยากรอยู่บนเวที ผู้ฟังจะได้ไม่เมื่อยคอ, ระยะทางระหว่างห้องประชุม ห้องพัก และห้องอาหาร ไม่ควรไกลกันเกินไป, ควรจัดรถหรืออำนวยความสะดวกเรื่องการเดินทางมากกว่านี้, สถานที่อยู่ไกลจากกทม.ทำให้เสียเวลาเดินทาง และควรแจ้งเบอร์โทรผู้ประสานงาน ให้ผู้เข้าร่วมอบรมปรึกษาปัญหาระหว่างการฝึกอบรม เป็นต้น
- ความเหมาะสมของระยะเวลา พบว่า ส่วนมาก จำนวน 22 คน คิดว่าเหมาะสมแล้ว รองลงมา จำนวน 4 คน คิดว่ายังไม่เหมาะสม ควรขึ้นอยู่กับเนื้อหา มีระยะเวลาดังแต่ 1-5 วัน นอกจากนี้ มีจำนวน 2 คน ที่ไม่ตอบ
- ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดฝึกอบรมในปี 2556
 - หลักสูตรหรือประเด็นที่ต้องการ ได้แก่ การลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน, กระบวนการทำงานกับชุมชนอย่างมีส่วนร่วม, ธรรมาภิบาลกับการจัดการทรัพยากร, การศึกษาดูงานในพื้นที่, การใช้เครื่องมือของรัฐ เช่น กฎหมาย, บทบาทเรดด์กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในภูมิภาคอาเซียน และมุมมองด้าน Safeguard, การแบ่งปันผลประโยชน์ให้เท่าเทียม (PES), ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับ Climate Change และ Biodiversity และการทำ Road Map เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
 - ระยะเวลา ได้แก่ ช่วงต้นปี (ก.พ.-เม.ย.) กลางปี (มิ.ย.-ส.ค.) และปลายปี (พ.ย.) โดยมีระยะเวลา ตั้งแต่ 1-6 วัน ขึ้นอยู่กับเนื้อหา
 - สถานที่ ได้แก่ กทม. พื้นที่ใกล้กทม. เช่น อช.เขาใหญ่ จ.นครราชสีมา อช.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี อช.เขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด จ.ระยอง อช.เกาะช้าง จ.ตราด อช.หาดวนกร จ.ประจวบคีรีขันธ์ ม.บูรพา จ.ชลบุรี, พื้นที่ที่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับอุทยานฯ เช่น วนน้ำเขียว ภูเก็ต, พื้นที่ที่ส่งเสริมป่าชุมชน และพื้นที่ที่น่าสนใจ เช่น อช.อินทนนท์ อช.ห้วยน้ำดัง อช.ดอยบุย จ.เชียงใหม่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จ.พัทลุง เป็นต้น
- ข้อเสนอแนะอื่นๆ ได้แก่ ควรจัดหลักสูตรธรรมาภิบาลให้กับผู้บริหารที่มีอำนาจตัดสินใจร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง, ควรจัดหลักสูตรเกี่ยวกับเครื่องมือในการปฏิบัติงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น นโยบาย กฎหมาย, ควรจัดศึกษาดูงานในพื้นที่เกิดปัญหาความขัดแย้งและปัญหา

สิ่งแวดล้อม, ควรมีวิทยากรเฉพาะด้านจากต่างประเทศจะได้ทราบสถานการณ์ประเทศอื่นๆ, ควรจัดอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง, ไม่ควรจัดในช่วงวันหยุดเทศกาล, อยากให้ส่งสรุปรายงานแต่ละครั้ง เป็นต้น

3.6 ประมวลภาพกิจกรรม

	
ภาพที่ 1 คุณชัยวัฒน์ ลิ้มลิขิตอักษร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน กล่าวต้อนรับ และกล่าวเปิดการฝึกอบรม	ภาพที่ 2 คุณสมหญิง สุนทรวงษ์ รีคอฟ – ประเทศไทย กล่าวถึงที่มาและวัตถุประสงค์การฝึกอบรม
	
ภาพที่ 3 คุณสุรรัตน์ กฤษณะรังสรรค์ รีคอฟ – ประเทศไทย ชี้แจงเนื้อหาและกระบวนการฝึกอบรม	ภาพที่ 4 ผศ.กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มธ. บรรยาย “ความสำคัญของธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทรัพยากรของภาครัฐต่อประชาชน”
	
ภาพที่ 5 ดร.สุรินทร์ อ้นพรม คณะวนศาสตร์ มก. บรรยาย “ความหมายและองค์ประกอบของธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร”	ภาพที่ 6 การระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อย วิเคราะห์ธรรมาภิบาล(การ)ป่าไม้

ภาพที่ 7 คุณสมหญิง สุนทรวงษ์ ธีคอฟ – ประเทศไทย
บรรยาย “ธรรมาภิบาลกับการมีส่วนร่วมในการจัดการ
ทรัพยากรนิเวศป่าไม้”

ภาพที่ 8 การนำเสนอผลการระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อย
วิเคราะห์ธรรมาภิบาลจากกรณีศึกษา “ผลจากการเรียนรู้ร่วม
ของชุมชนท่าดี”

ภาพที่ 9 การศึกษาธรรมาภิบาลกับการจัดการทรัพยากร
จากบทบาทสมมติ “การเลือกผู้นำเมืองหมีแพนด้า”
โดย คุณสุรรัตน์ กลุณณะรังสรรค์ ธีคอฟ – ประเทศไทย

ภาพที่ 10 ดร.ประพจน์ คล้ายสุบรรณ ตุลาการศาลปกครอง
บรรยาย “เครื่องมือของรัฐในการสร้างธรรมาภิบาลด้านการ
จัดการทรัพยากร”

ภาพที่ 11 การระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อย วิเคราะห์การใช้
กฎหมายจากกรณีศึกษา

ภาพที่ 12 การนำเสนอผลการวิเคราะห์การใช้กฎหมายจาก
กรณีศึกษา

4. ภาคผนวก

4.1 โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

1) หลักการและเหตุผล

คำว่า “Governance” มีการแปลความหมายและการตีความในหลายมุมมองขึ้นอยู่กับแนวคิดพื้นฐานของผู้แปลความและการนำไปใช้ มีการให้นิยามที่ใกล้เคียงกันของคำว่า “Government” และ “Governance” จนทำให้หลายคนคิดว่าเป็นสิ่งเดียวกัน โดยเฉพาะคำว่า “Good Governance” ซึ่งใช้คำภาษาไทยว่า “ธรรมาภิบาล” ซึ่งมีความหมายกว้างๆถึงวิธีการในการใช้อำนาจที่ยึดหลักธรรมเป็นกรอบปฏิบัติ แต่เมื่อพูดถึงการใช้อำนาจคนส่วนมากจึงตีความเพียงแค่การปกครองที่ดีของรัฐบาลเท่านั้น การตีความอย่างกว้างๆนี้เองทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการต่างๆ เกิดความไม่ชัดเจนถึงบทบาทหน้าที่ และอำนาจของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร เนื่องจากมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย และหลายระดับ ทั้งผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารโครงการหรือองค์กร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการระดับสูง ระดับกลาง เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในชุมชน รวมถึงประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องของหลักการบริหารจัดการ และองค์ประกอบที่จะสร้างให้เกิดระบบที่จะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด คือความเป็นธรรม สุจริต มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสังคมเป็นสุข ดังนั้นหากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีความเข้าใจ ถึงความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การมีธรรมาภิบาล รวมไปถึงรู้จักหลักการและองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการมีธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานของตนในทุกระดับ อาจช่วยลดสาเหตุของความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรของประเทศไทยก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งมีความซับซ้อนของสังคมและกลไกการขับเคลื่อนทางสังคมทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่น เช่นเดียวกันกับการขับเคลื่อนในระดับโลกภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาคป่าไม้ถูกนำไปเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วยเหตุที่ว่าป่าไม้เป็นเงื่อนไขที่ทั้งเพิ่มและดูดซับคาร์บอน เมื่อกลไกเรดด์พลัสได้ถูกนำมาใช้เพื่อขับเคลื่อนมาตรการในการลดคาร์บอน โดยที่กลไกเรดด์พลัสเองก็มีองค์ประกอบสำคัญด้านการสร้างแรงจูงใจที่เชื่อกันว่าหากชุมชนที่มีการจัดการป่าไม้ได้รับแรงจูงใจที่เป็นผลตอบแทนในรูปแบบของการสนับสนุน หรือใช้กลไกทางการตลาดสนับสนุนให้เกิดการจัดการป่าที่ดี การสนับสนุนนี้จึงเสี่ยงไม่ได้ต่อการแบ่งผลประโยชน์ ดังนั้นการสร้างธรรมาภิบาลในการจัดการป่าไม้จะช่วยให้เกิดการบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

ดังนั้น ริกอฟ-ประเทศไทย กรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ ภายใต้การสนับสนุนของโครงการเครือข่ายป่าไม้สังคมอาเซียน – ASFN จึงร่วมกันจัดการอบรมเรื่อง “ธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร” ครั้งนี้ขึ้น โดยจัดให้เป็นการอบรมแบบต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการอบรมเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมาตรการในการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคป่าไม้ซึ่งเป็น การให้ความรู้เบื้องต้น การอบรมครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างฐานความเข้าใจเรื่องธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากรฯ ให้กับเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกลไกเรดด์พลัสในประเทศไทย

2) วัตถุประสงค์

- สร้างความเข้าใจแนวคิดและความสำคัญของหลักการธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากรฯ
- ให้รู้จักความหมายขององค์ประกอบต่างๆของธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร
- พัฒนาทักษะและเครื่องมือในการสร้างธรรมาภิบาลของการทำงานเพื่อการจัดการทรัพยากรให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2) กลุ่มเป้าหมาย ไม่เกิน 45 คน

- เจ้าหน้าที่ ที่ได้ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการกับรีคอฟ ทั้งสองครั้ง
- เจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกับกลไกต่างๆในการลดก๊าซเรือนกระจกในภาคป่าไม้หรือเจ้าหน้าที่ที่ทำงานร่วมกับชุมชน

3) องค์กรผู้จัด

- กรมป่าไม้ภายใต้การสนับสนุนของโครงการป่าไม้สังคมอาเซียน ASFN
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
- รีคอฟ - ประเทศไทย

4) วันเวลา

วันที่ 28-30 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555

5) สถานที่

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

กำหนดการฝึกอบรมเรื่องธรรมาภิบาลกับการจัดการทรัพยากร
อุทยานแห่งชาติ แก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
28-30 พฤศจิกายน 2555

วัน/เวลา	กิจกรรม	วิทยากร / ผู้ดำเนินรายการ
28 พ.ย. 55	เดินทางและเข้าพักที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน	
29 พ.ย. 55		
8.30-9.00	ลงทะเบียน	รีคอฟ – ประเทศไทย
9.00-9.15	กล่าวต้อนรับ	คุณชัยวัฒน์ ลีมีลิขิตอักษร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
9.15-9.30	ชี้แจงวัตถุประสงค์และเนื้อหาในการอบรม	คุณสมหญิง สุนทรวงษ์ ผู้ประสานงานรีคอฟ - ประเทศไทย
9.30-10.15	แนะนำตัว แลกเปลี่ยนความคาดหวัง และสร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน	คุณณรงค์ศักดิ์ ปริญาสุทธินันท์ รีคอฟ - ประเทศไทย
10.15-10.30	พัก – อาหารว่าง	
10.30-12.00	บรรยายพิเศษ “ความสำคัญของธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทรัพยากรของภาครัฐต่อประชาชน”	ผศ.กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
12.0-13.00	อาหารกลางวัน	
13.00-15.00	บรรยาย และกระบวนการกลุ่มเรียนรู้ “ความหมายและองค์ประกอบของธรรมาภิบาลในการจัดการทรัพยากร”	ดร. สุรินทร์ อ้นพรม คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
15.00-15.20	พัก – อาหารว่าง	
15.20-16.30	บรรยาย และกระบวนการกลุ่มเรียนรู้ “ธรรมาภิบาลกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรนิเวศป่าไม้”	คุณสมหญิง สุนทรวงษ์ ผู้ประสานงานรีคอฟ - ประเทศไทย
18.00-19.00	อาหารเย็น	

วัน/เวลา	กิจกรรม	วิทยากร / ผู้ดำเนินรายการ
30 พ.ย. 55		
08.30-09.00	สรุปและทบทวนวันแรก	รีคอฟ - ประเทศไทย
9.00-11.00	บรรยาย และกระบวนการกลุ่มเรียนรู้ “เครื่องมือของรัฐในการสร้างธรรมาภิบาลด้านการจัดการ ทรัพยากร”	ดร.ประพจน์ คล้ายสุบรรณ ตุลาการศาลปกครอง
11.00-11.15	พัก – อาหารว่าง	
11.15-12.00	บรรยาย และกระบวนการกลุ่มเรียนรู้ “เครื่องมือของรัฐในการสร้างธรรมาภิบาลด้านการจัดการ ทรัพยากร” (ต่อ)	ดร.ประพจน์ คล้ายสุบรรณ ตุลาการศาลปกครอง
12.00-12.30	ประเมินผลการฝึกอบรม	คุณสุริรัตน์ ฤกษ์ระวีธรรม รีคอฟ - ประเทศไทย
12.30-13.30	อาหารกลางวัน	
13.30	เดินทางกลับ	

4.2 ข่าวกมธ.สิ่งแวดล้อมเสนออุทยาน ถอนฟ้องคดี รุกป่าก่อโลกร้อน

(จากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ หน้า 13 วันที่ 26 ส.ค. 52)

กมธ.สิ่งแวดล้อมเสนออุทยาน ถอนฟ้องคดี รุกป่าก่อโลกร้อน เผยกรมอุทยานฯ ฟ้องชาวบ้าน 254 คดี ค่าเสียหาย 654 ล้านบาท

กรรมาธิการสิ่งแวดล้อม เสนอกรมอุทยานฯถอนฟ้องชาวบ้านที่เจอคดีรุกป่าก่อโลกร้อน ซึ่งมี 254 คดี ค่าเสียหายกว่า 654 ล้านบาท ส่วนชาวบ้านมีเงินจ่ายแค่ 175 บาท นักวิชาการแนะนำวิจัยเพิ่มก่อนนำมาใช้ ห่วงไทยเปลี่ยนสถานะทำโลกร้อน

นายนิริศ ขำนุรักษ์ ส.ส.พัทลุง พรรคประชาธิปัตย์ ในฐานะรองประธานคณะกรรมการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เปิดเผยภายหลังการประชุมคณะกรรมการว่า คณะกรรมการได้มีวาระ ประชุมกรณีที่ดินอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ฟ้องร้องประชาชนในพื้นที่ จ.พัทลุง บุกรุกพื้นที่ อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า และฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหาย จากการบุกรุกพื้นที่และทำให้เกิดภาวะโลกร้อน โดยมีนายพงษ์ศักดิ์ วิทวัสสุติกุล นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรม อุทยานฯ ในฐานะนักวิจัยผู้คิดสูตรคำนวณค่าเสียหายที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อนและผู้เกี่ยวข้องเข้าชี้แจง

นายนิริศ กล่าวว่า นายพงษ์ศักดิ์ ได้นำงานวิจัยเรื่องแบบจำลองสำหรับประเมินค่าเสียหายบางประการ หลังการทำลายป่าไม้มาแสดงต่อกรรมาธิการ ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวทำไว้ตั้งแต่ ปี 2531 และต้องการทำวิจัยเรื่อง นี้เพื่อของบประมาณมาใช้ในการฟื้นฟูป่า แต่งานชิ้นนี้ถูกส่วนงานด้านการป้องกันและปราบปรามนำไปใช้ โดย กรมอุทยานฯ นำไปประกอบมาตรา 97 ของพ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ระบุว่า ต้องมีการชดเชยความเสียหายให้กับรัฐ หากทำความเสียหายแก่ทรัพยากรป่าไม้

ซึ่งหลังมีพ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมอุทยานฯ ได้นำงานวิจัยชิ้นนี้มาใช้เรียก ค่าเสียหายทางแพ่งกับประชาชนมากขึ้น ทั้งนี้ เดิมการบุกรุกอุทยานแห่งชาติ มีโทษจำคุก 5 ปี และเรียก ค่าเสียหายทางแพ่ง โดยปรับ 1.5 แสนบาท ซึ่งเป็นการคำนวณแบบหยาบๆ ไม่ลงรายละเอียด ซึ่งการทำลายป่า ไม่สร้างความเสียหายเป็นจำนวนเงินที่มากกว่านี้อยู่แล้ว

“ขณะนี้ กรมอุทยานฯ ให้ข้อมูลว่ามีคดีลักษณะนี้เกิดขึ้นทั่วประเทศ 254 คดี เป็นมูลค่าความเสียหาย กว่า 654 ล้านบาท แต่ยังไม่มีการชดเชยค่าเสียหายให้กับทางรัฐ มีเพียงในพื้นที่ จ.พัทลุง ที่นาง กำนาย ชัยทอง ถูกฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย พร้อมดอกเบี้ยเป็นเงิน 1.3 ล้านบาท แต่นางกำนายชำระไปเพียง 175.52 บาท เพราะมีเงินในบัญชีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพียง 675.52 บาท เป็นสิ่งที่สะท้อนว่า ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจริงๆ” นายนิริศระบุ

นอกจากนี้ น.ส.แสงจันทร์ ลิ้มจิรกาล ผอ.หลักสูตรสิ่งแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ ความเห็นว่ากรมอุทยานฯ ต้องพัฒนางานวิจัยชิ้นนี้ต่อไปก่อนนำมาใช้ เพราะงานดังกล่าว ไม่เพียงถูกหยิบยกมา ใช้เพื่อการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อม แต่ยังอาจใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในระดับนานาชาติได้ด้วย เพราะนายพงษ์ ศักดิ์เสนอไว้ว่า การทำลายทรัพยากรป่าไม้ 1 ไร่ ทำให้อุณหภูมิเพิ่มขึ้น 1.6 องศาเซลเซียส จะส่งผลให้ประเทศ ไทยต้องเปลี่ยนแปลงสถานะไปเป็นประเทศที่สร้างภาวะโลกร้อนได้

ขณะนี้ ประเทศไทยยังมีเครดิตในเรื่องนี้อยู่ ในขณะที่กรรมาธิการก็ขอให้มีการศึกษาต่อไปเช่นกัน และยังไม่อยากให้กรมอุทยานฯนำไปใช้กับประชาชนจริง เพราะทำให้ประชาชนเดือดร้อน และอาจส่งผลต่อ สถานะของประเทศไทยในเรื่องการสร้างภาวะโลกร้อน

“ความเดือดร้อนของประชาชนที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีไปแล้วนั้น คดีความที่เกิดขึ้นมีอายุความ 10 ปี ถ้าไม่สามารถชดเชยค่าเสียหายได้จริงๆ ก็มีแนวทางไกล่เกลี่ย หรือรอจนอายุความหมดไปได้” นายนิริศกล่าว

4.3 คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง “ข้อพิพาทเกี่ยวกับการที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีหนังสือแจ้งให้รื้อถอนและย้ายออกจากพื้นที่ชายหาด”

นาย พ. กับพวก ประมาณ 50 ครอบครัว เป็นผู้ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง ที่ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบางขัน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และได้ใช้พื้นที่ชายฝั่งทะเลบริเวณหาดนเรศวร เป็นที่จอดเรือและเก็บเครื่องมือประมงมาเป็นเวลาหลายสิบปี ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบล ป. ได้มีหนังสือลงวันที่ 14 สิงหาคม 2545 แจ้งให้นาย พ. กับพวก ทราบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ป. ได้รับคำสั่งจากผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้เร่งรัดการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของชายหาดดังกล่าว เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และให้นาย พ. กับพวก รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างและย้ายออกไปจากพื้นที่ดังกล่าว โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบล ป. ได้จัดพื้นที่ชายหาดบริเวณใกล้เคียงไว้ให้แล้ว นาย พ. กับพวก เห็นว่า ในบริเวณตลอดแนวของชายหาดนเรศวรที่อยู่ในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบล ป. มีพื้นที่อื่นในบริเวณใกล้เคียงกันมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นสวนสาธารณะได้ โดยไม่ทำให้ตนกับพวกได้รับความเดือดร้อน อีกทั้งในบางจุดของชายหาดยังมีโรงแรมตั้งอยู่ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบล ป. ก็ไม่ได้มีคำสั่งให้รื้อถอนออกไปแต่อย่างใด และจากการที่องค์การบริหารส่วนตำบล ป. มีหนังสือแจ้งให้ตนกับพวกย้ายออกไปจากพื้นที่ดังกล่าว ทำให้ตนกับพวกได้รับความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง เพราะในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้นั้น ในฤดูมรสุมที่ดินจะถูกตัดขาดโดยกระแสน้ำธรรมชาติ ทำให้เรือประมงขนาดเล็กไม่สามารถจอดได้ ตนกับพวกได้มีหนังสือร้องเรียนต่อนายอำเภอบางขันและผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์แล้ว แต่ไม่เป็นผล จึงได้ยื่นคำฟ้องต่อศาลปกครอง เพื่อขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเพิกถอนหนังสือลงวันที่ 14 สิงหาคม 2545 ขององค์การบริหารส่วนตำบล ป. ที่สั่งให้ตนกับพวกรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง และย้ายออกจากบริเวณชายหาดดังกล่าว

ให้ท่านวินิจฉัยว่า ศาลปกครองจะรับคำฟ้องของนาย พ. กับพวกไว้พิจารณาได้หรือไม่ เพราะเหตุใด ขอให้อภิปรายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน

นายวิชระ ขอบแต่ง ตุลาการศาลปกครอง
นายประจักษ์ คล้ายสุบรรณ ตุลาการศาลปกครอง

4.4 คดี Oposa V Factoran

(แปลสรุปและเรียบเรียงโดย น.ส.กัญญภัทร รัตนวิลาส นักศึกษาฝึกงาน ศูนย์ศึกษาคดีปกครอง สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานศาลปกครอง จากคำพิพากษาของศาลฎีกาฟิลิปปินส์ ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ใน เว็บไซต์ : http://www.lawphil.net/judjuris/juri1993/jul1993/gr_101083_1993.html)

เป็นคดีสำคัญในกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่ตัดสินโดยศาลฎีกาของประเทศฟิลิปปินส์ โดยจุดเริ่มต้นของคดีเกิดจาก Antonio Oposa ทนายความคดีสิ่งแวดล้อม ที่ต้องการจะหยุดการตัดไม้ทำลายป่าในฟิลิปปินส์ หลังจากการให้ใบอนุญาตตัดไม้ของรัฐได้ทำลายป่าไม้ดงดิบ จนลดลงเหลือเพียง 4% ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ได้กำหนดว่า พื้นที่ควรจะมีป่าไม้ปกคลุมอยู่ 54% เพื่อคงความสมดุลทางนิเวศวิทยา ในปี 1987 ฟิลิปปินส์ได้ประกาศรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยมาตราที่ 16 ได้กำหนดสิทธิในนิเวศวิทยาที่สมดุลและสมบูรณ์ (right to a balance and healthful ecology) Oposa จึงได้นำมาตรานี้มาเป็นเหตุในการฟ้องของเขา โดยได้เลือกฟ้องเลขาธิการกรมสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (Secretary of the Department of Environmental and National Resources) ที่เป็นผู้ดูแลการอนุมัติใบอนุญาตตัดไม้ในฟิลิปปินส์ Oposa ได้ใส่ชื่อลูกของเขาทั้งสามคน รวมถึงผู้เยาว์อื่นๆกว่า 41 คน เป็นผู้ฟ้อง โดยฟ้องแทนตัว Oposa เอง ในคำฟ้องได้กล่าวว่า ผลของการตัดไม้ทำลายป่าจะทำให้ผู้ฟ้องที่เป็นผู้เยาว์และชนรุ่นหลังไม่มีโอกาสได้มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ศาลชั้นต้นได้ยกฟ้องคำร้องของ Oposa โดยให้เหตุผลว่าผู้ฟ้องไม่มีสิทธิในการฟ้อง (ไม่มี locus standi) และไม่มีเหตุในการฟ้อง (cause of action)

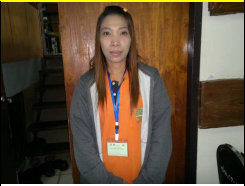
คำตัดสินของศาลฎีกาได้ตัดสินให้ฝ่าย Oposa ชนะคดีในทุกกรณี

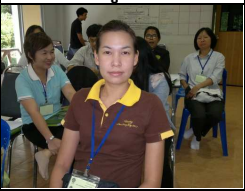
1. เรื่องสิทธิในการฟ้อง ศาลตัดสินว่า ผู้ฟ้องที่เป็นผู้เยาว์มีสิทธิฟ้องทั้งในฐานะประชาชนรุ่นปัจจุบันที่สามารถอ้างสิทธิตามมาตรา 16 รวมถึงในฐานะประชาชนรุ่นหลังในอนาคตที่ยังไม่เกิดด้วย ศาลถือว่าชนรุ่นหลังก็มีสิทธิที่จะได้มีธรรมชาติที่สมดุลและสมบูรณ์ไว้ใช้สอย การฟ้องของผู้ฟ้องถือว่าเป็นการทำหน้าที่ปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ชนรุ่นหลังด้วย ประเด็นสำคัญของคดีนี้คือ การคุ้มครองสิทธิของชนรุ่นหลัง โดยให้รัฐมีความรับผิดชอบต่อชนรุ่นหลังด้วย (intergenerational responsibility) เรื่องนี้เป็นแนวคิดที่ใหม่ในกฎหมายสิ่งแวดล้อม เท่ากับว่าชนรุ่นปัจจุบันมีหน้าที่ต้องรักษาทรัพยากรให้คนรุ่นต่อไป และรัฐก็มีหน้าที่ต้องดูแลและไม่ทำให้ทรัพยากรเสียหาย อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาฟิลิปปินส์ได้กำหนดขอบเขตของความรับผิดชอบต่อชนรุ่นหลังไว้ในเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในนิเวศวิทยาที่สมดุลและสมบูรณ์เท่านั้น

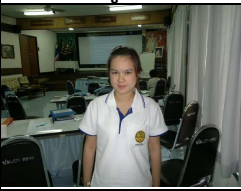
2. เรื่องเหตุในการฟ้อง ศาลฎีกาถือว่าผู้ฟ้องมีเหตุผลให้ฟ้องตามสิทธิที่ได้จากมาตรา 16 ของรัฐธรรมนูญ รวมถึงกรมสิ่งแวดล้อมฯ เอง ก็มีหน้าที่ตามกฎหมายที่มอบอำนาจให้ โดยต้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ ตามสมดุลธรรมชาติ และพัฒนาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม การที่กรมสิ่งแวดล้อมฯ ออกใบอนุญาตตัดไม้โดยไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ของคน และสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชน ถือว่าเป็นการใช้อำนาจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยผลจากการตัดไม้ทำลายป่าได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของประเทศ

ศาลฎีกาได้ตัดสินอีกกรณีหนึ่ง เกี่ยวกับ Impairment of contract โดยศาลถือว่าใบอนุญาตตัดไม้ไม่เป็นสัญญา ผู้ถูกฟ้องจึงไม่สามารถอ้าง Impairment of contract เพื่อเพิกถอนใบอนุญาตที่ออกไปแล้วได้ ศาลฎีกาได้ตัดสินให้กรมสิ่งแวดล้อมเพิกถอนใบอนุญาตตัดไม้ที่ออกไปแล้ว รวมถึงห้ามมิให้มีการออกใบอนุญาตตัดไม้ในอนาคต ถือว่า Oposa ชนะคดีในทุกกรณี และคดีนี้ถือเป็นคดีตัวอย่างในกฎหมายสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

4.5 รายชื่อผู้เข้าร่วมฝึกอบรม

ชื่อ-สกุล / ตำแหน่ง	ที่อยู่และการติดต่อ	รูป
1. กรมป่าไม้		
1) คุณกนกวรรณ อันสุกข์ / เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-9903-6351	
2) คุณกำไร ประมาณ / นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ	สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-4926-8712 อีเมล ktababuia@hotmail.com	
3) คุณจิรภา จิตรคงสง / นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ชำนาญการ	สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-6545-8416 อีเมล jira.korn@gmail.com	
4) คุณกฤษณา ชายกวด/ นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการ	สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1291-2572 อีเมล kchaikwad@hotmail.com	
5) คุณบพิตร เกียรติคุณินท์ / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ	สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1771-5133 อีเมล bopitk@hotmail.com	
6) ดร.ปรีชา องค์กรประเสริฐ / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	สำนักความร่วมมือด้านการป่าไม้ระหว่างประเทศ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-9118-2351 อีเมล preecha_ong@yahoo.com	
7) คุณพัชรากร สติธิการ / นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ	สำนักบริหารกลาง กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-0475-8177 อีเมล pat.naka@hotmail.com	
8) คุณพิชัย อินทร์รัตน์ / นิติกรชำนาญการ	สำนักนิติการ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1400-1043 อีเมล intarat_law@hotmail.com	
9) คุณมีชัย ประชากุล / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-6137-6100 อีเมล mechai_forest@yahoo.com	

ชื่อ-สกุล / ตำแหน่ง	ที่อยู่และการติดต่อ	รูป
10)คุณวรัญญาภรณ์ ชำนาญศรีสิน เพชร / นักวิชาการป่าไม้	สำนักป้องกันและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-0007-6439 อีเมลล์ angle_good27@hotmail.com	
11)คุณวรารกร เกษมพันธ์กุล / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	สำนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1430-7803 อีเมลล์ warakorn59@hotmail.com	
12)คุณวีรพล ม่วงคราม / นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ	สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-4120-1009 อีเมลล์ weerapol66@hotmail.com	
13)คุณสกุณา วิสุทธิรัตนกุล / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1402-3613 อีเมลล์ sakupiya@yahoo.com	
14)คุณสมชาย นองเนื่อง / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ	สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900	
15)คุณสารโจน์ วัฒนสุขสกุล / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ	สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1818-6744 อีเมลล์ saroj39@hotmail.com	
16)คุณสิริลักษณ์ ตาตะยานนท์ / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ	สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1916-7499 อีเมลล์ sabsin_forest@hotmail.com	
17)คุณสุนิส ยอดนาม / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-6076-7678 อีเมลล์ sunisyodnam@hotmail.com	
18)คุณสุธาสิณี โพธิสุนทร / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-4659-5355 อีเมลล์ hwa59@hotmail.com	

ชื่อ-สกุล / ตำแหน่ง	ที่อยู่และการติดต่อ	รูป
19)คุณสุพัตรา ทุ่งสงค์ / นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ	สำนักป้องกันและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1844-0396 อีเมลล์ supat_sp@hotmail.com	
20)คุณอภิเดช มณีฉาย / ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่เกษตร	สำนักป้องกันและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1712-1722 อีเมลล์ apidej28@hotmail.com	
21)คุณอุรุ เชาว์ทวี / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 9 (ชลบุรี) กรมป่าไม้ 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-9125-0202 อีเมลล์ maledmai@gmail.com	
2. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช		
22)คุณคำรณ สังข์สวน / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ	สำนักฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1848-1627 อีเมลล์ ks.idsara@hotmail.com	
23)คุณปกาสิต เสือรอด / เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-9164-3039 อีเมลล์ thepakya@gmail.com	
24)คุณปานรดา แจ้งสันเทียะ / นักวิชาการป่าไม้	สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-7923-5760	
25)คุณวงศกร ไม้คู่ / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ	สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1921-7616 อีเมลล์ thavee41@hotmail.com	
26)คุณสมบูรณ์ อำพนพนารัตน์ / นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ	สำนักฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-1859-7067 อีเมลล์ somboon.am@gmail.com	
27)คุณอรกานต์ เกษรบัว / นักวิชาการป่าไม้	สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-5729-3038 อีเมลล์ yuy_yuy04@hotmail.com	

ชื่อ-สกุล / ตำแหน่ง	ที่อยู่และการติดต่อ	รูป
28)คุณเอกวิทย์ เทอดเกียรติกุล / เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญการ	สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-9811-1031 อีเมล ekawit_t@dnp.go.th	
3. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ		
29)คุณอนุภิชญ์ สุภนิทัศน์ภรณ์ / นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ชำนาญการ	สำนักงานวางแผนการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม สศช. 962 ถ.กรุงเทพโมเดิร์น ป้อมปราบศัตรูพ่าย กทม.10100 โทร. 0-2280-4085#2509 อีเมล anupit@nesdb.go.th	
4. องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก		
30)คุณนารีรัตน์ ณะเกษม / ผู้ช่วยนักวิชาการอาวุโส	ศูนย์ราชการฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ถ.แจ้งวัฒนะ ท้องสองห้อง หลักสี่ กทม. 10120 โทร. 0-2141-9852 อีเมล nareerat_t@tgo.or.th	
31)คุณบุษบงกช ดีวาจา / ผู้ช่วยนักวิชาการอาวุโส	ศูนย์ราชการฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ถ.แจ้งวัฒนะ ท้องสองห้อง หลักสี่ กทม. 10120 โทร. 0-2141-9814 อีเมล bussabongkot@tgo.or.th	
32)คุณแอนนา เขียวขุ่ม / ผู้ช่วยนักวิชาการอาวุโส	ศูนย์ราชการฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ถ.แจ้งวัฒนะ ท้องสองห้อง หลักสี่ กทม. 10120 โทร. 0-2141-9844 อีเมล anna.k@tgo.or.th	
5. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้		
33)คุณวรรณดี ทรัพย์ประเสริฐ / หัวหน้าฝ่ายโครงการพิเศษ (ระดับ8)	สำนักนวัตกรรมการไม้เศรษฐกิจ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ 76 ถ.ราชดำเนินนอก วัดโสมนัส ป้อมปราบศัตรูพ่าย กทม. 10100 โทร. 08-7094-9089 อีเมล wondee310@yahoo.com	
34)คุณวัลลภา ตรีวิธานต์ / พนักงานพัฒนาบริหารโครงการ (ระดับ3)	สำนักนวัตกรรมการไม้เศรษฐกิจ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ 76 ถ.ราชดำเนินนอก วัดโสมนัส ป้อมปราบศัตรูพ่าย กทม. 10100 โทร. 08-4467-6095 อีเมล wanlapa_tri@hotmail.com	
6. วิทยากร และทีมงาน		
35)ผศ.กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง / หัวหน้าภาควิชาการพัฒนชุมชน	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2 ถ.พระจันทร์ พระบรมมหาราชวัง พระนคร กทม. 10200 โทร. 0-2224-9417 อีเมล chamkajang@yahoo.com	
36)ดร.ประพนธ์ คล้ายสุบรรณ / ตุลาการศาลปกครอง	ศาลปกครองกลาง 120 หมู่ 3 ถ.แจ้งวัฒนะ ท้องสองห้อง หลักสี่ กทม. 10120 โทร. 08-4751-3807 อีเมล ppsuphan@yahoo.com	

ชื่อ-สกุล / ตำแหน่ง	ที่อยู่และการติดต่อ	รูป
37) คุณสมหญิง สุนทรวงษ์ / ผู้ประสานงาน	รีคอฟ – ประเทศไทย ต.ป.ณ. 1111 ม.เกษตรศาสตร์ กทม. 10903 โทร. 08-9788-6913 อีเมล somying@recoftc.org	
38) ดร.สุรินทร์ อ้นพรม / อาจารย์	ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์ 50 ถ.งามวงศ์วาน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900 โทร. 08-9901-1886 อีเมล fforsro@ku.ac.th	
39) คุณสุรรัตน์ กฤษณะรังสรรค์ / เจ้าหน้าที่	รีคอฟ – ประเทศไทย ต.ป.ณ. 1111 ม.เกษตรศาสตร์ กทม. 10903 โทร. 08-7050-3119 อีเมล sureerat.k@recoftc.org	
40) คุณณรงค์ศักดิ์ ปริญญาสุทินนท์ ที่ปรึกษาและสนับสนุนงาน ภาคสนาม	รีคอฟ – ประเทศไทย ต.ป.ณ. 1111 ม.เกษตรศาสตร์ กทม. 10903 โทร. 08-3069-5199 อีเมล nsp701@gmail.com	